ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ
ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ
ΑΥΞΩΝ ΑΡΙΘ.....

ΝΕΑ ΦΟΡΜΙΓΞ

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΜΟΥΣΙΚΟΝ, ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΝ & ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ "ΩΔΕΙΟΥ ΕΘΝΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ,,

ΕΤΟΣ Β' ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1923

ΔΙΕΥΘΥΝΤΑΙ
Κ. Α. ΨΑΧΟΣ
Ε. Α. ΠΕΖΟΠΟΥΛΟΣ

ΙΔΡΥΤΗΣ - ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ: Κ. Α. ΨΑΧΟΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ:
ΟΔΟΣ ΑΓΙΟΥ ΜΕΛΕΤΙΟΥ
(Τέρμα Ἀχαρνῶν)

ΑΡΙΘΜΟΣ ΦΥΛΛΟΥ 23 24

ΣΥΝΔΡΟΜΗ:

	Ἐτησία	Ἐξάμηνος
Ἐσωτερικοῦ	*δρ. 20*	*δρ. 12*
Ἐξωτερικοῦ	*δρ. 25*	*φρ. 15*
Ἀμεσικῆς	*δολ. 5*	*δολ. 3*

ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΤΡΙΚΚΗΣ ΣΧΟΛΑΙ ΜΟΥΣΙΚΑΙ

Εἰς τὸν 14 ἀριθμὸν τῆς «Φόρμιγγος» ἀπριλίου μηνὸς τοῦ πρὸς δύσιν καλπάζοντος ἔτους ἔγραψα σημείωμα βραχὺ περὶ τῆς διδασκαλίας τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς εἰς τὰ κατώτερα σχολεῖα, πρὸ τῆς ΙΘ' ἑκατονταετηρίδος, ἐκφράζων ἅμα τὴν ἐλπίδα καὶ τὸν πόθον τῆς συμπληρώσεως ἢ τῆς ἀνασκευῆς τῶν ὑπ' ἐμοῦ γραφομένων. Μετὰ τὴν βραχυχρόνιον ἐσχάτως ἐν Ἁγίῳ Ὄρει διατριβήν πρὸς συμπλήρωσιν τῶν «Πατριαρχικῶν ἐφημερίδων» μου (1671—1871) ἐμφανίζω ἐμαυτὸν ἐν τῇ «Νέᾳ Φόρμιγγι» συγκομιστὴν εἰδήσεών τινων εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς μουσικῆς ταύτης ἀναφερομένων, μάλιστα δ' ἐν Ἀθήναις.

Ἡ περὶ τούτου μαρτυρία, γράφεται ὑπὸ τοῦ διασήμου ἐπ' ἀρετῇ καὶ παιδείᾳ Εὐγενίου Γιαννούλη ἢ Ἰωαννουλίου τοῦ Αἰτωλοῦ, ὡς ἀναφέρεται εἰς τὰ ἔτη 1680—1690. Τὸ γράμμα στερεῖται χρόνου γραφῆς (χργρ. 517 βιβλιοθήκης Ἰβήρων), εἰκάζω δὲ γραφὲν μετξὺ τῶν ἐτῶν τούτων. Ἐπιστέλλων τῷ «μουσικωτάτῳ καὶ ἐν λογίοις ἀνδράσι σπουδαιοτάτῳ κυρίῳ Γεωργίῳ τῷ Ἱερόπαιδι» ἐξ ὧν γράφει «παρακαλοῦντες νὰ εὐοδοῦται πάντα ὁ βίος της ἐν τοῖς καταθυμίοις, καὶ ἐν ἔργοις σωτηριώδεσι καὶ ψυχωφελέσι..... καὶ ἐπ' ὄφελος ψυχῆς τῶν ἀδόλως αὐτῇ πλησιαζόντων παιδεύσεως ἕνεκα» δείκνυσιν ὅτι διδάσκαλος ἦν ὁ Γεώργιος Ἱερόπαις. Εἰς αὐτὸν δὲ συνιστῶν ὁ Γιαννούλης Ἰωάννην τινά, ἐν τῇ αὐτῇ τοῦ Γιαννούλη γενετείρᾳ γεννηθέντα, τῷ Μεγαδένδρῳ δῆλα δὴ τῆς Αἰτωλίας «ἐκ ταπεινῶν γονέων καὶ πενεστάτων, καὶ ἐκ πολλοῦ χρόνου φυγάδων, διὰ τὴν νῦν ἐπικρατοῦσαν πανταχοῦ ζάλην τοῦ τυραννικοῦ διωγμοῦ καὶ τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως, καὶ τὰς ἄλλας παρ' αὐτοῦ κακώσεις καὶ καθ' ἡμέραν ἐπιφορὰς» μαρτυρεῖ τοῦτον ὄντα μουσικῆς παιδεύσεως ἐραστήν, καὶ δὴ καλλίφωνον. «Ὁρῶντες δὲ ἡμεῖς τὸ ἀναλφάβητον τῆς ἡμῶν Ἐκκλησίας καὶ τὴν λίαν ἀπαίδευτον κατάστασιν αὐτῆς, πρὸς τούτοις δὲ τὸ ἄμουσον αὐτῆς καὶ παντάπασιν ἀκαλλώπιστον ἐπὶ τὰς ἐκκλησιαστικὰς ὁμνήσεις.....διὰ τοῦτο ἠναγκάσαμεν τὸν ῥηθέντα νὰ κατέβῃ εἰς τὰς ἔτι καὶ νῦν χρυσᾶς Ἀθήνας..... καὶ σοὶ κεχρῆσθαι διδασκάλῳ τῆς παιδεύσεως ἐπιθυμεῖ, *καὶ παιδευτῇ τοῦ τοιούτου καλοῦ προθύμως*» δῆλά γε δὴ *τῆς ἱερᾶς ἡμῶν μουσικῆς*. Ἐδίδασκε λοιπὸν ἐν Ἀθήναις ὁ Ἱερόπαις τὰ γράμματα τὰ ἑλληνικά, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐκκλησιστικὴν μουσικήν, καθ' ἃ ἔτη εἰκάζω ἐκ τῆς σειρᾶς τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Γιαννούλη, ὃς χαρακτηρίζει τὸν γνωστὸν ἄλλοθεν ἄλλοις ἴσως, ἐμοὶ δὲ τέως ἄγνωστον, διδάσκαλον τῶν Ἀθηνῶν τοῦτον «ἀγαθοῦ πατρὸς ἀγαθώτατον γέννημα».

Κατὰ πολλὴν ἐρημίαν ἑτέρας μαρτυρίας, ἀποδεχόμεθα τὰ βραχέα ταῦτα περί τε τῆς ἐν τῷ σχολείῳ τῶν Ἀθηνῶν διδασκαλίας τῆς ἱερᾶς τέχνης καὶ τοῦ διδάσκοντος αὐτήν, ἀρκούμενοι μὲν εἰς τὰς ὀλίγας ταύτας τοῦ Γιαννούλη λέξεις, ἐπιτρέποντες δ' εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς ἵνα συμπεράνωμεν ὅτι δόκιμος ἦν μουσικοδιδάσκαλος ὁ Ἱερόπαις, προσελκύων μαθητὰς ἐξ Αἰτωλίας εἰς τὰς «χρυσᾶς Ἀθήνας».

Βεβαίως, ὡς ἐγίνετο συνήθως, ἡ διδασκαλία τῆς μουσικῆς διεξήγετο εἰς ἰδίας καὶ κεχωρισμένας τάξεις, οὐχὶ δ' ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῶν λοιπῶν μαθημάτων. Τοῦτο ὑπέδειξα εἰς τὸ μικρὸν προγενέστερόν μου σημείωμα (Ν. Φόρμιγξ ἀπριλίου), πιστοποιεῖται δὲ καὶ διὰ τῆς μαρτυρίας τοῦ προηγουμένου Νεοφύτου Χριστοπούλου Ἰβηρίτου. Εἰς σειρὰν ἐκκλησιαστικῶν ὁμιλιῶν μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1710—1720 ἐκφωνηθεισῶν ἐν ναοῖς τῆς ἐπαρχίας Λαρίσσης ὑπὸ τοῦ Νεοφύτου, σωζομένων δ' ἐν τῷ 420 χειρογράφῳ τῆς ἱερᾶς τῶν Ἰβήρων μονῆς, εὑρίσκω λόγον, ἐκφωνηθέντα ἐνώπιον ἐπισκόπου τινός, μανθάνοντα δ' ἡμᾶς ταῦτα περὶ τοῦ διασήμου κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοῦ Παρθενίου μητροπολίτου Λαρίσσης, ἀλλὰ καὶ περὶ μουσικῆς σχολῆς, ἄξια προσοχῆς, ἐπαίνου, ἀναγραφῆς. «Ἀλλὰ τὰς μὲν ἐνθέους ἀρετὰς τοῦ πανιερωτάτου καὶ ἀγαζήλου δεσπότου, τὸ φύσει, λέγω, ἀγαθόν, τὸ πρᾶον, τὸ ἱλαρόν, τὸ εὐγενές, τὸ εὐπρόσιτον, τὸ εὐσυμπάθητον, τὸ φιλεύσπλαγχνον, τὸ φιλάνθρωπον, τὸ φιλόπτωχον, τὸ πρὸς πάντας προνοητικὸν καὶ κυβερνητικόν, καὶ μάλιστα τὸ φιλάρετον καὶ φιλόμουσον (ὡσὰν ὁποῦ θεοσόφως καὶ πνευματοκινήτως, εἰς τὰς θεοφρουρήτους ἡμέρας τῆς ἀρχιερατείας του ἐσύστησε σχολεῖον ἑλληνικῶν μαθημάτων εἰς μὲν τὴν περίφημον πολιτείαν Τυρνάβου πρὸ χρόνων ἱκανῶν· νῦν δὲ καὶ εἰς τὴν θαυμαστὴν καὶ περιλάλητον πολιτείαν καὶ μητρόπολιν *Τρικκάλων ἐσύστησεν* ὄχι μόνον ἑλληνικῶν μαθημάτων, ἀλλὰ καὶ *μουσικῶν ᾀσμάτων καὶ τερετισμάτων* μὲ συνδιάσκεψιν καὶ συνθέλησιν τῶν ἐντιμοτάτων κληρικῶν, καὶ ἀρχόντων») κλπ. Ἐνταῦθα κλείεται ἡ παρένθεσις, ἡ πολυτιμοτέρα, δι' ἡμᾶς, τοῦ λοιποῦ λόγου.

διότι ἀποδεικνύεται ἡ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ΙΗ' ἑκατονταετηρίδος σύστασις ἰδίας σχολῆς τῆς ἱερᾶς ἡμῶν μουσικῆς ἐν Τρίκκῃ, καὶ ἡ πρόθυμος συνεργία τῶν προκρίτων τῆς ἑλληνικῆς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ κοινωνίας πρὸς διάσωσιν ἅμα καὶ διὰ διδασκαλίας διάδοσιν αὐτῆς· διότι ἀποδεικνύεται ὅτι πάντες οἱ λόγῳ τυχὸν καὶ νοημοσύνῃ καὶ φιλοπατρίᾳ, καὶ—τὸ κυριώτερον—ἐπ' εὐσεβείᾳ διακρινόμενοι Ἕλληνες, καὶ τὴν μουσικὴν ταύτην ἠγάπων καὶ τοὺς ἐπ' αὐτῇ σεμνυνομένους ἐσέμνυνον. Ἡ γνῶσις αὐτῆς ἀπέβαινε συχνάκις τίτλος καὶ διακρίνων καὶ τιμῶν τὸν κάτοχον, μετὰ τὴν ἅλωσιν, βεβαίως καὶ ἐπὶ τῶν βυζαντινῶν, ἀπὸ τοῦ κρητὸς μουσικοῦ Ἰωάννου Πλουσιαδηνοῦ μέχρι τῶν ἡμερῶν Ἰωακείμ Γ' τοῦ ἀειμνήστου οἰκουμενικοῦ πατριάρχου τιμήσαντος τοὺς ἀληθεῖς τῆς μουσικῆς ταύτης μύστας. Ὁ πολὺς Πλουσιαδηνός, ὁ καὶ καλλιγράφος, ἱερεὺς ὢν ἐν τῇ Κρήτῃ, καὶ τῷ 1467 διατρίβων ἐν Βενετίᾳ, ἐπέγραφεν ἑαυτὸν «ψάλτην τε καὶ ἄρχοντα τῶν ἐκκλησιῶν, πρωτόπαπαν δὲ-ρίτζε Χάνδακος Κρήτης» (ἴδε λειτουργιακὸν τεῦχος Ι.83 Λαύρας τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει). Ποιοῦμαι μνείαν ἰδίαν αὐτοῦ διὰ τὴν ἐν Κρήτῃ ἐπίδοσιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς ἐφ' ᾗ γινώσκονται ἄλλοι τε καὶ μάλιστα ὁ πρὸ τῶν μέσων τῆς ΙΖ' ἑκατονταετηρίδος πρωτοψάλτης Κρήτης Δημήτριος Νταμίας, οὗ μέλη διασώζονται ἐν χειρογράφῳ τῆς ἐν Ἀθήναις Χριστιανικῆς ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας (Δελτίον αὐτῆς ΣΤ', σελ. 66) καὶ ἐν τῇ δημοσίᾳ βιβλιοθήκῃ Ἀθηνῶν (Κατάλ. Σακκελίωνος, σελ. 173 (χργ. 963), ὅπου σημειοῦται καὶ αὐτὸς πρωτοψάλτης Χάνδακος Κρήτης. Πολλοὶ διδάσκαλοι μετ' ἐγκαυχήσεως ἀπεδέχοντο τὸν τίτλον μουσικολογιωτάτου, ἢ μουσικωτάτου, καὶ παρέμενεν εἰς τινας ὁ τίτλος ζῶν ἐπέκεινα καὶ τοῦ τάφου. Εἰς τὸν κτιτορικὸν κώδηκα τῆς ἐν Ἄθῳ μονῆς Σίμωνος Πέτρας ἀπαντῶ τῇ 12 Ἀπριλίου 1696 μεταξὺ τῶν προϊσταμένων τῆς μονῆς τὸν «μουσικώτατον δάσκαλον κὺρ διάκο Νεκτάριον», παραλείπων οἱανδήποτε εἰκασίαν εἴπερ ὁ διάκονος Νεκτάριος ἦν διδάσκαλος τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων μόνον, ἢ καὶ τῆς μουσικῆς ἰδίᾳ. Εὗρον ἐν τῷ γραμματοφυλακείῳ τῆς τῶν Ἰβήρων μονῆς τῷ 1777 ζῶντα Δημασκηνὸν μοναχόν, ὃν ἐπέγραφον καὶ διδάσκαλον» καὶ «μουσικολογιώτατον». Οὐ μόνον δ' οἱ περὶ τὴν ἱερὰν ἀσχολούμενοι μουσικήν, ἀλλὰ καὶ κληρικοὶ λόγιοι καὶ φιλοπονώτατοι καὶ φιλοπάτριδες προῆγον λόγῳ—καὶ ἔργῳ ἴσως οἱ βαθμὸν ἀνώτερον ἐν τῷ κλήρῳ κατέχοντες — τὴν μουσικὴν ταύτην.

Ἐντύπωσιν προὐξένησέ μοι μέγα χειρόγραφον ἐκκλησιαστικῶν ὁμιλιῶν Ἰωσὴφ μητροπολίτου Τορνόβου, ζῶντος ἔτι καὶ σχολάζοντος ἐν τῇ μεγάλῃ Λαύρᾳ τῷ 1737, διότι κατ' αὐτὸ τὸ ἔτος ὁ διδάσκαλος τῆς Πάτμου Γεράσιμος ὁ Βυζάντιος ἤγγειλε τὸν θάνατον τοῦ φερωνύμου Μακαρίου διδασκάλου Πάτμου (χργρ. 495 ἁγιοταφικοῦ Μετοχίου ΚΠόλεως). Τὸν Ἰωσὴφ ἀποθανόντα γράφει Σοφοκλῆς ὁ ἐξ Οἰκονόμων περὶ τὰ μέσα τῆς ΙΗ' ἑκατονταετηρίδος ἐν τῷ νοσοκομείῳ Λαύρας (Μαυροκορδάτου Ψόγος νικοτιανῆς σελ. 19). Ἐν τῇ Λαύρᾳ σχολάζων ἔσωζεν ἐν ὀγκώδει χειρογράφῳ (197 κώδηκι) διατριβὴν ἐκτενῆ περὶ τόνων, περὶ φωνῶν, περὶ χειρονομίας, περὶ διπλοφω'

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

—Ἀθηνῶν καὶ Τρίκκης σχολαί. Μ. Γεδεών.
—Παρατηρήσεις εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ποίησιν. Ε. Α. Πεζοπούλου.
—*Ζητήματα*. Ἡ Γρηγοριανὴ ψαλμῳδία.—Ἀποτυχοῦσαι προσπάθειαι.
—Οἱ Ἑλληνικοὶ πεντάσημοι ῥυθμοὶ εἰς τὰ Βουλγαρικὰ δημώδη ᾄσματα. Ἀκρίτα Ἀδάμ.
—Αἱ ἐξετάσεις εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Ὠδεῖον.
—*Εἰδήσεις*.
—Νέαι ἐκδόσεις. Ε. Α. Πεζοπούλου.
—Ἀρχαιρεσίαι.

νίας, εἰς ἃ προσήρτησε μικροτέρας διατριβὰς Ἰωάννου Γλυκέος τοῦ πρωτοψάλτου, Ἐμμανουὴλ Χρυσάφη περὶ φθορῶν κτλ. κτλ. Οὔτε καιρὸν εἶχον μεταγραφῆς, οὔτε γνώσεις ἐν τῇ μουσικῇ ὥστε νὰ κρίνω περὶ τῆς ἀξίας καὶ τῆς χρησιμότητος τοῦ χειρογράφου. Καὶ τὰ γραφόμενα δὲ νῦν ἐν τῇ «Φόρμιγγι» κριθήσονται πιθανῶς τολμηρίας τεκμήρια, πεζοῦ παρὰ λύδιον ἅρμα μουσικῶν τρέχοντος. Τολμῶ δὲ ἀφοῦ βλέπω ἄλλους «μὴ εἰδότας ψάλλειν ἀλληλούϊα» νὰ συνάγωσιν «ὅπου οὐκ ἐσκόρπισαν».

Ἀθῆναι 1 δεκεμβρίου 1922

Ὁ μέγας χαρτοφύλαξ

ΜΑΝΟΥΗΛ ΙΩ. ΓΕΔΕΩΝ

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΝ ΠΟΙΗΣΙΝ

Α΄.

Ἀπό τινων ἐτῶν ἐν τῷ προγράμματι τῶν γυμνασίων περιλαμβάνεται καὶ ἡ διδασκαλία τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν ποιήσεως, χάριν δὲ ταύτης ἐξεδόθησαν καὶ διδακτικὰ βιβλία ὑπὸ τῶν κ. κ. Γ. Σωτηριάδου, Δ. Κουϊμουτσοπούλου, Χ. Παπαϊωάννου καὶ Ε. Παντελάκη. Καὶ περὶ μὲν τῶν τριῶν πρώτων ἐκδόσεων διέλαβεν ὁ κ. Παντελάκης ἐν τῇ «Ἀθηνᾷ» τόμ. Δ΄. σ. 103—176, [1] ἐγὼ δὲ ἐν τῷ παρόντι θὰ γράψω παρατηρήσεις τινὰς εἰς τὴν β΄ ἔκδοσιν τοῦ κ. Παντελάκη τὴν ἐπιγεγραμμένην «Κοντάκια καὶ κανόνες τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ποιήσεως» (ἐν Ἀθήναις 1921).

Ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ περιέχονται κοντάκιον ἀγνώστου ποιητοῦ εἰς τὸν Ἐσταυρωμένον, κοντάκιον τοῦ Κυριακοῦ εἰς τὸν ὅσιον Λάζαρον, τρία κοντάκια Ῥωμανοῦ τοῦ μελῳδοῦ, τουτέστι τὸ κοντάκιον τῆς Χριστοῦ γεννήσεως, τὸ τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ Πέμπτῃ εἰς τὸν νιπτῆρα καὶ τὸ τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ Παρασκευῇ εἰς τὸ πάθος τοῦ Κυρίου καὶ τὸν θρῆνον τῆς Θεοτόκου, τοῦ Δαμασκηνοῦ Ἰωάννου ὁ κανὼν εἰς τὴν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα, Κοσμᾶ τοῦ Ἱεροσολομίτου ὁ κανὼν εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ γέννησιν, ὁ κανὼν εἰς τὸ μέγα Σάββατον καὶ τέλος ἐν παραρτήματι δύο ἰδιόμελα τοῦ Σωφρονίου καὶ δύο τῆς Κασίας. Τοῦ κειμένου προτάσσεται μὲν εἰσαγωγὴ εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ποίησιν, ἐπιτάσσονται δὲ σημειώσεις.

Ἐν σ. 6 τῆς εἰσαγωγῆς γράφει ὁ κ. Παντελάκης, ὅτι ὁ Φώτιος ἐποίησε ῥυθμικὰ ἀνακρεόντεια καὶ ἰδιόμελα καὶ κανόνα εἰς τὴν Θεοτόκον. Τὸ δ' ἀληθὲς εἶνε, ὅτι τὸ Θεοτοκάριον περιέχει οὐχὶ ἕνα ἀλλὰ τέσσαρας κανόνας τοῦ πατριάρχου Φωτίου, τούτων δὲ ὁ τέταρτος φέρει τὴν ἀκροστιχίδα τήνδε «ταύτῃ καὶ ἡ καὶ ἡ δέησις ὀγδόη πρέπει». Ἐκ ταύτης φαίνεται, ὅτι καὶ ἄλλους κανόνας ἐποίησεν ὁ πατριάρχης οὗτος εἰς τὴν Θεοτόκον πλὴν τῶν ἐν τῷ Θεοτοκαρίῳ περιειλημμένων. Περὶ δὲ Ἀνδρέου τοῦ Κρήτης λέγει ὁ κ. Παντ. (σ. 5) ὅτι κύριον ἔργον αὐτοῦ εἶνε ὁ λεγόμενος *μέγας κανών*. Καλὸν δ' ὅμως θὰ ἦτο νὰ δηλωθῇ, ὅτι καὶ κανόνας οὐκ ὀλίγους μετ' ὀκτὼ ᾠδῶν εἰς τὴν Θεοτόκον καὶ ἄλλους ἁγίους ἐποίησεν ὁ Ἀνδρέας, ἔτι δὲ καὶ τριῴδια καὶ τετραῴδια.

Ἐν σ. 7 λέγεται περὶ Ἰωάννου τοῦ Μαυροπόδος Μητροπολίτου Εὐχαΐτων, ὅτι «ἵδρυσε τὴν ἑορτὴν τῶν τριῶν ἱεραρχῶν καὶ ἐποίησε τὴν ἀκολουθίαν αὐτῶν ὡς καὶ κανόνας εἰς τὴν Θεοτόκον. Ὁ Ἰωάννης γονιμώτατος ὢν ποιητὴς ἐποίησε καὶ πλείστους ἄλλους κανόνας παρακλητικοὺς εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ εἰς τὸν ἅγιον Ἰωάννην τὸν Πρόδρομον καὶ κανόνα εἰς τὸν ἄγγελον φύλακα τῆς τοῦ ἀνθρώπου ζωῆς, ὅστις εἶνε ἐκδεδομένος ἐν τῷ Ὡρολογίῳ (ἴδ. Patrol. gr. Migne τόμ. 120, σ. 1042 καὶ 1047. Λάμπρου Κατάλ. τῶν ἐν τῇ κατὰ τὴν Ἄνδρον μονῇ τῆς Ἁγίας κωδίκων σ. 46).

Παρέλιπε νὰ καταλέξῃ ὁ κ. Παντελάκης εἰς τοὺς ποιητὰς καὶ τὸν βασιλέα Θεόδωρον τὸν Λάσκαριν, οὗ γνωστότατος εἶνε ὁ μέγας παρακλητικὸς κανὼν εἰς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον (πρβ. καὶ ἕτερον κανόνα ἐν τῷ Θεοτοκαρίῳ σ. 93 κἑξ.), εἰ καὶ μνημονεύει τρεῖς ἄλλους βασιλεῖς ποιητάς, τὸν Ἰουστινιανόν, Λέοντα τὸν σοφὸν καὶ Κωνσταντῖνον τὸν Πορφυρογέννητον.

Ἐν σ. 11 γράφει ὁ κ. Παντ. «πᾶν λοιπὸν ποίημα ἔχει τὸν εἱρμὸν αὐτοῦ, τὴν ὑποδειγματικὴν δηλονότι στροφήν, κατὰ τὸν ἀριθμὸν δὲ τῶν συλλαβῶν καὶ τὸν τόνον ταύτης θὰ ποιηθῶσι καὶ αἱ στροφαὶ τὰ καλούμενα τροπάρια τοῦ ποιήματος». Ἀλλ' ἐν ταῖς σημειώσεσι (σ. 130) λέγει περὶ τῶν ἰδιομέλων, ὅτι «τὸ ἰδιόμελον οὐ μόνον εἰς οὐδένα ἐχρησίμευσεν ὡς παράδειγμα καὶ πρότυπον, ἀλλὰ καὶ σύγκειται ἐνίοτε ἐκ πολλῶν στροφῶν ἀνομοίου ὡς τὰ πολλὰ μέλους καὶ ἀπαρτίζει οὕτω μικρὸν ποιημάτιον, μικρόν τι κοντάκιον ἢ κανόνα». Τὰ τελευταῖα ταῦτα δὲν συμφωνοῦσι τοῖς πρότερον γεγραμμένοις, ὅτι «πᾶν ποίημα ἔχει τὸν εἱρμὸν αὐτοῦ», ἀφ'οὗ τὰ ἰδιόμελα οὔτε καθ' εἱρμόν τινα ἐποιήθησαν οὔτε κατὰ τὸ μέλος εἱρμοῦ τινος ᾄδονται, ἄστοχος δ'εἶνε καὶ ἡ παραβολὴ αὐτῶν πρὸς μικρά τινα κοντάκια ἢ κανόνας.

Περὶ δὲ τῶν κανόνων εἶνε γεγραμμένα (σ. 12) τάδε «ὁ δὲ κανὼν σύγκειται μὲν ἐξ 8 ἢ 9 ᾠδῶν, ὧν ἑκάστη ἰδίαν μετρικὴν κατασκευὴν ἔχουσα κατ' ἀρχὰς μὲν συνέκειτο ἐκ πολλῶν τροπαρίων, κατόπιν δὲ τὰ τροπάρια ταῦτα περιωρίσθησαν εἰς 3 ἢ 4». Ὀρθότερον θὰ ἔγραφεν ὁ κ. Παντελ., ὅτι ὁ *τέλειος* κανὼν σύγκειται ἐξ 9 ἢ *συνηθέστατα* ἐξ 8 ᾠδῶν, ἵνα μὴ ἀπορῇ τις βλέπων, ὅτι οἱ πλεῖστοι τῶν κανόνων βαίνουσιν ἀπὸ τῆς α΄ εἰς τὴν γ΄ ᾠδήν. Δὲν εἶνε δ' ὀρθὸν τὸ λεγόμενον, ὅτι κατόπιν τὰ τροπάρια περιωρίσθησαν εἰς 3 ἢ 4, διότι ὑπάρχουσι κατόπιν ᾠδαὶ κανόνων ἔχουσαι καὶ 5 καὶ 6 τροπάρια (οἷον τοῦ μικροῦ παρακλητικοῦ κανόνος ἡ γ΄ ἡ δ΄ καὶ ἡ θ΄ ᾠδὴ ἔχουσι 5 τροπάρια, τοῦ δὲ μεγάλου παρακλητικοῦ κανόνος ἡ α΄ ᾠδὴ ἔχει 6 τροπάρια), καὶ ᾠδαὶ ἔχουσαι 2 μόνον τροπάρια (οἷον ἡ α΄, ἡ γ΄, ἡ ε΄, ἡ ϛ΄ καὶ ἡ θ΄ ᾠδὴ τοῦ κανόνος τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα τοῦ Δαμασκηνοῦ, ὃν δηδημοσιεύει ὁ κ. Παντελάκης!, ἡ α΄, ἡ ζ΄ καὶ ἡ η΄ ᾠδὴ τοῦ τριῴδιου τῆς μεγάλης Δευτέρας κλπ.). Ἀνάγκη δ' ἦτο νὰ δηλώσῃ ὁ κ. Παντ., ὅτι ὑπάρχουσι καὶ *ἀτελεῖς* κανόνες ἔχοντες μόνον 3 ἢ 4 ᾠδὰς (τριῴδια, τετραῴδια), ἐνίοτε δὲ καὶ μόνον 2 (διῴδια).

Ἐν δὲ τῇ αὐτῇ σελίδι παρέλιπεν ὁ κ. συγγραφεὺς νὰ μνημονεύσῃ πρὸς τοῖς ἄλλοις λειτουργικοῖς βιβλίοις καὶ τὸ *Εὐχολόγιον*.

Ἐν σ. 13 γράφει ὁ κ. Παντ., ὅτι τὸ Θεοτοκάριον περιέχει κανόνας εἰς τὴν Θεοτόκον εἴκοσι καὶ δύο μελῳδῶν, διότι τόσους ἀναγράφει ἐν τῷ προλόγῳ ὁ ἐκδότης τοῦ Θεοτοκαρίου. Ἀληθῶς δ' ὅμως οἱ μελῳδοὶ εἶνε εἴκοσι καὶ τρεῖς, προστιθεμένου καὶ τοῦ μοναχοῦ Ἀρσενίου (σ. 63).

Περὶ δὲ τοῦ κανόνος τῷ μεγάλῳ Σαββάτῳ λέγει ὁ κ. συγγραφεὺς (σ. 122) τάδε: «Κατὰ τὸ τριῴδιον τοῦ κανόνος τούτου αἱ μὲν ᾠδαὶ (οἱ εἱρμοὶ) ἐποιήθησαν ὑπὸ τῆς Κασίας, τῶν δὲ τροπαρίων τὰ μὲν τῆς α΄, γ΄, δ΄ καὶ ε΄ ὑπό τινος Μάρκου μοναχοῦ, τὰ δὲ τῶν λοιπῶν ᾠδῶν ὑπὸ τοῦ Κοσμᾶ. Καὶ ὁ νεώτατος δὲ τοῦ κανόνος τούτου ἐκδότης ἀρχιμανδρίτης κ. Παγκράτιος Βατοπαιδινός, κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ ὁποίου διωρθώθη ὁ κανὼν ἐν τῇ παρούσῃ ἐκδόσει, ἀναφέρει ὅτι ἐν χειρογράφῳ Τριῴδίῳ τῆς βιβλιοθήκης τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ ιδ΄ αἰῶνος εὕρηται Κανὼν τοῦ Μεγάλου Σαββάτου μετὰ τῶν εἱρμῶν τῆς Κασσιανῆς, ἀλλὰ μετὰ ἀκροστιχίδος «ποίημα Μάρκου», ἀπὸ δὲ τῆς ϛ΄ ᾠδῆς καὶ ἐφεξῆς «Κοσμᾶ μοναχοῦ». Καὶ ὄντως τὰ τελευταῖα τροπάρια τοῦ κανόνος φαίνονται οὐχὶ τῆς αὐτῆς καὶ τὰ πρῶτα φαντασίας γεννήματα καὶ πιθανὸν εἶναι ὅτι, ὅπως καὶ ἄλλοι κανόνες, οὕτω καὶ ὁ παρὼν ἀπηρτίσθη ἐκ τροπαρίων διαφόρων ποιητῶν». Κατὸ ταῦτα ὁ κ. Παντ. φαίνεται ὑπολαμβάνων α΄) ὅτι ὁ κανὼν φέρει *ἀκροστιχίδα* «ποίημα Μάρκου» καὶ ἀπὸ τῆς ϛ΄ ᾠδῆς «Κοσμᾶ μοναχοῦ»· β΄) ὅτι πάντες οἱ εἱρμοὶ καὶ τῶν 8 ᾠδῶν ἐποιήθησαν ὑπὸ τῆς Κασίας ἢ Κασσιανῆς· γ΄) ὅτι ὁ Κοσμᾶς ὁ ποιήσας τὰ ἀπὸ τῆς ϛ΄ μέχρι τῆς θ΄ ᾠδῆς τροπάρια καθ' εἱρμοὺς τῆς Κασίας εἶνε μεταγενέστερος ἢ τοὐλάχιστον σύγχρονος τῇ ποιητρίᾳ ταύτῃ, ἐν ᾧ, καθὼς γράφει ὁ κ. συγγραφεὺς ἐν σ. 6, ὁ μὲν Κοσμᾶς ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος Μαϊουμᾶ τῷ 743 ἔτει, ἡ δὲ Κασία ἐγεννήθη περὶ τὸ 810 ἔτος! Πρὸς τοῦτο νῦν παρατηρῶ, ὅτι ἴσως ἐκ παραδρομῆς ἢ ἀπατηθεὶς ὑπὸ τοῦ κ. Παγκρατίου ἔγραψεν ὁ κ. Παντ., ὅτι ὁ κανὼν εὕρηται μετὰ ἀκροστιχίδος «ποίημα Μάρκου» καὶ «Κοσμᾶ μοναχοῦ», ἀντὶ νὰ γράψῃ «μετ' ἐπιγραφῆς», διότι ἡ ἀκροστιχὶς τοῦ ὅλου κανόνος, ὡς ἔχει αὐτὴν καὶ ὁ κ. συγγραφεὺς ἐν σ. 77, εἶνε «καὶ σήμερον δὲ Σάββατον μέλπω μέγα». Τῆς δ' ἀκροστιχίδος ταύτης τὸ μὲν «Σάββατον μέλπω μέγα» εἶνε ἡ ἀκροστιχὶς τοῦ τετραῴδίου τοῦ Κοσμᾶ *μετὰ τῶν εἱρμῶν* ἀπὸ τῆς ϛ΄ ᾠδῆς (συνεσχέθη) τὸ δὲ «καὶ σήμερον δὲ» εἶνε ἡ ἀκροστιχὶς τοῦ Μάρκου μόνον τῶν τροπαρίων τῶν τεσσάρων πρώτων ᾠδῶν *ἄνευ τῶν εἱρμῶν*. Ἐν τῷ κώδικι 609 τῆς Ἐθν. Βιβλιοθήκης φέρεται: «ὁ κανών, οὗ ἡ ἀκροστιχίς: καὶ σήμερον δέ.... ποίημα Μάρκου μοναχοῦ», ἔπειτα δὲ «τὸ τετραῴδιον τοῦ μοναχοῦ Κοσμᾶ, οὗ ἡ ἀκροστιχίς: Σάββατον μέλπω μέγα». Ἐν δὲ τῷ κώδικι 614 τῆς Ἐθν. Βιβλ. ἀπαντᾷ ἀπὸ «μὲν τῆς πρώτης ᾠδῆς μέχρι τῆς ἕκτης ἀκροστιχὶς αὕτη: καὶ σήμερον δέ: ποίημα Μάρκου μοναχοῦ ἐπισκόπου Ἱδροῦντος (Ὑδροῦντος) κτλ.». Κάκιστ' ἔχουσι ταῦτα ἐν τῷ τριῴδίῳ τῷ ἐκδοθέντι ἐπιμελείᾳ τοῦ ἐπισκόπου Ἰω. Μαρτίνου, ὅθεν ἀταλαιπώρως παρέλαβεν ὁ κ. Παντ. «Ἔστι δὲ οὗτος ὁ κανών, ἡ μὲν α΄, γ΄, δ΄ καὶ ε΄ ᾠδὴ ποίημα Μάρκου μοναχοῦ ἐπισκόπου Ἱδροῦντος (sic)· ἡ δὲ ϛ΄ ζ΄, η΄ καὶ θ΄ ᾠδὴ Κοσμᾶ τοῦ Ἁγιοπολίτου· οἱ δὲ εἱρμοί εἰσι ποίημα γυναικός τινος Κασσίας. Ὅλος δὲ ὁ κανὼν φέρει ἀκροστιχίδα *ἄνευ τῶν εἱρμῶν*: Καὶ σήμερον δὲ Σάββατον μέλπω μέγα».

Ἴδωμεν δ' ἤδη, πῶς ἔχει ἡ περὶ τοῦ κανόνος τούτου παράδοσις, ἣν φαίνεται ἀγνοῶν ὁ κ. Παντ. Κοσμᾶς ὁ Ἱεροσολυμίτης ἐποίησε τὸ τετραῴδιον ἀπὸ τῆς ϛ΄ μέχρι τῆς θ΄ ᾠδῆς, οὗ ἡ ἀκροστιχὶς μετὰ τῶν εἱρμῶν, ὡς ἀείποτε ποιεῖ Κοσμᾶς, εἶνε «Σάββατον μέλπω μέγα». Μετὰ ταῦτα ἡ Κασία συνεπλήρωσε τὸν κανόνα ποιήσασα τέσσαρας ἔτι ᾠδὰς (α΄, γ΄, δ΄, ε΄)· οἱ δὲ ὕστερον θαυμάσαντες μὲν τὸ μέλος, ἀνάξιον δ' ὅμως κρίναντες νὰ συμμείξωσι τὰ μουσουργήματα τοῦ Κοσμᾶ μετὰ γυναικείων ποιημάτων, ἐνεχείρισαν τῷ μοναχῷ Μάρκῳ τοὺς εἱρμοὺς τῆς Κασίας, ὁ δὲ ἐποίησε τὰ τροπάρια τῶν ᾠδῶν ἔχοντα ἀκροστιχίδα ἄνευ τῶν εἱρμῶν «καὶ σήμερον δέ». Τοῦτο δ' ἐγένετο ἐπὶ τῆς βασιλείας Λέοντος τοῦ σοφοῦ, κατά τινας δὲ καὶ κατὰ πρόσταγμα αὐτοῦ. Θεόδωρος ὁ Πρόδρομος λέγει ἐν ταῖς Ἐξηγήσεσιν εἰς τοὺς τῶν δεσποτικῶν ἑορτῶν κανόνας (κῶδ. Ἐθν. Βιβλ. 618, φύλλ. 156 β΄ κἑξ.) «Κανὼν τῷ ἁγίῳ καὶ μεγάλῳ Σαββάτῳ· ποίημα ἐκ μὲν τῆς πρώτης ᾠδῆς καὶ ἄχρι πέμπτης καὶ αὐτῆς Μάρκου ἐπισκόπου Ἱδροῦντος (Ὑδρ.). ἐκ δὲ τῆς ἕκτης ἄχρι ἑνάτης τοῦ μεγάλου Κοσμᾶ τοῦ ποιητοῦ. καίτοι ἀπορήσειεν ἄν τις ἐνταῦθα δύο ταύτας ἀπορίας δικαιοτάτας. πρώτην μέν, διατὶ ὅλως τοῖς τοῦ Κοσμᾶ μέλεσι μέλη ἄλλα προστέθειται· ....δευτέρα δ' ἐκείνη, διατὶ τὸ μὲν ἐν τῇ μεγάλῃ Δευτέρᾳ τριῴδιον καὶ τὸ ἐν τῇ Τρίτῃ διῴδιον καὶ τὰ ἐν τῇ Τετράδι καὶ Ἕκτῃ ὁμοίως τριῴδιά τινος προσθήκησο ὐκ ἠξιώθησαν, μόνον δὲ τοῦτο τὸ τοῦ μεγάλου Σαββάτου τετραῴδιον εἰς ὁλόκληρον κανόνα προελθεῖν ἠξιώθη καὶ ἀντὶ τετραῴδίου ὀκταῴδιον γέγονε...» καὶ (φύλλ. 150 α΄ κἑξ.) «καίτοι οὐχ ὁ Μᾶρκος πρῶτος τῆς συμμελείας ταύτης ἢ ὁλομελείας ἤ, οὐκ οἶδ' ὅπως ἄρα καὶ φῶ, τῇ ἐκκλησίᾳ συνήρατο· ἀλλὰ πολὺ πρότερον, ὡς ἐξ ἀγράφου ἔχομεν παραδόσεως, γυνή τις τῶν εὐπατριδῶν σοφὴ καὶ παρθένος Κασία τοὔνομα τοῦ τε μέλους ἀρχηγὸς ἐχρημάτισε καὶ τὸν κανόνα συνεπεράνατο. οἱ δ'ὕστερον τὸ μέλος μὲν ἀγασάμενοι, ἀνάξιον δ' ὅμως κρίναντες γυναικείοις συμμεῖξαι λόγοις τὰ τοῦ ἥρωος ἐκείνου Κοσμᾶ μουσουργήματα, τὸ μέλος παραδόντες τῷ Μάρκῳ καὶ τοὺς εἱρμοὺς ἐγχειρίσαντες τὴν πλοκὴν τῶν τροπαρίων μόνων τούτῳ ἐπέτρεψαν· καὶ ἔοικεν ἀληθεύειν

1) «Συμβολαὶ εἰς τὴν χριστιανικὴν Ἑλληνικὴν ποίησ.γ».

ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Η ΓΡΗΓΟΡΙΑΝΗ ΨΑΛΜΩΔΙΑ

Εἶναι γνωσταὶ αἱ προσπάθειαι τῆς Παπικῆς Ἐκκλησίας πρὸς ἐπαναφορὰν εἰς τοὺς ναοὺς αὐτῆς τῆς Γρηγοριανῆς ψαλμῳδίας. Ἡ ἐγκύκλιος μάλιστα ἐκείνη τοῦ 1904 ἔτους, δι' ἧς ὁ τότε Πάπας διὰ σοβαρωτάτων ἐπιχειρημάτων κατεδίκαζε τὴν ὑπεισαχθεῖσαν εἰς τὴν Δυτικὴν Ἐκκλησίαν θεατρικὴν μουσικήν, ἐδημοσιεύθη ἐν εὐρυτάτῃ περιλήψει ἔν τινι τῶν προηγουμένων φύλλων τῆς «Νέας Φόρμιγγος». Καὶ κατεδίκαζεν ἡ ἐγκύκλιος ἐκείνη μουσικὴν οὐχὶ τῶν τριόδων καὶ τῶν καταγωγίων, οἷα εἶνε ἡ παρ' ἡμῖν καλουμένη τετράφωνος, ἀλλὰ συνθέσεις ἐκκλησιαστικὰς ἐξόχων συνθετῶν, μὴ φεισθεῖσα οὐδ' αὐτῶν τῶν τοῦ Μπάχ. Ἔκτοτε ἱδρύθησαν πολλαχοῦ μουσικαὶ σχολαὶ (Scholae Cantorum) πρὸς διδασκαλίαν καὶ καλλιέργειαν τῆς ἀρχαίας Γρηγοριανῆς μουσικῆς, ὅπως οὕτω καταστῇ δυνατὴ ἡ ἐν πάσῃ τῇ ἀρχαιοπρεπεῖ αὐτῆς αἴγλῃ καὶ σοβαρότητι ἐπαναφορὰ εἰς τοὺς ναοὺς τῆς ἐν λόγῳ μουσικῆς. Πόσον ἐπέτυχον αὗται αἱ προσπάθειαι τῆς Παπικῆς Ἐκκλησίας, ἀπόδειξις μία εἶνε καὶ ἡ ἑξῆς. Ἐν τισι τῶν ἐν Μονάχῳ ἐκκλησιῶν ψάλλονται ἐνίοτε καί τινες μελῳδίαι τῆς Γρηγοριανῆς ψαλμῳδίας τῇ συνοδίᾳ τοῦ ὀργάνου. Ἀλλ' ἐν τῇ ἀνακτορικῇ ἐκκλησίᾳ τῶν Ἁγίων Πάντων κατηργήθη τελείως ἡ νεωτέρα μουσική, κατεδιδάσθησαν οἱ χοροὶ ἐντὸς τῆς σωλέας καὶ ἐσίγησε τὸ ὄργανον. Ἅπασα ἡ λειτουργία ψάλλεται διὰ τῆς μονοφώνου Γρηγοριανῆς ψαλμῳδίας καὶ ὑπὸ δύο χορῶν, δεξιοῦ καὶ ἀριστεροῦ, εἰς ὃν λαμβάνουσι μέρος μέρος περὶ τοὺς τριάκοντα ψάλτας, συμψαλλόντων καὶ μικρῶν παίδων. Οὐδὲ εἷς πλέον κοσμικὸς φθόγγος ἀκούεται ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν Ἁγίων Πάντων, τὸ δὲ συρρέον πυκνὸν ἐκκλησίασμα μετὰ βαθείας κατανύξεως καὶ ἐνθουσιασμοῦ ἀκούει τὴν τελείως μονόφωνον καὶ ξηρὰν Γρηγοριανὴν γραμμήν, ἥτις ἐν πολλοῖς ὑπομιμνήσκει ἤχους καὶ μελῳδίας τῆς ἡμετέρας ἐκκλ. μουσικῆς, ἀφ' οὗ ἐκ ταύτης ἔχει τὴν ἀρχήν της. Ἀκόμη καὶ ἀργά, ἀργότατα ἀκούονται μέλη, χωρὶς μηδεὶς νὰ ἀσχάλλῃ καὶ νὰ ἀδημονῇ ἐπὶ τούτῳ, μηδὲ νὰ διαμαρτύρηται διὰ τὴν ἐπὶ μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν παράτασιν τῆς ἀκολουθίας. Καὶ ἐν τούτοις οἱ παρ' ἡμῖν Ζωῖλοι πάσης ἀρχαίας ἐθνικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως θεωροῦσιν ὡς ἀπάδουσαν πρὸς τὴν ὑψηλήν, ἧς ἔτυχον, ἀνατροφὴν (!) τὴν εἰς τὰ πάτρια ἐμμονήν, καὶ διὰ μέσων ἐκτρόπων προσπαθοῦσι νὰ παρουσιάσωσιν ὡς μουσικὴν τῆς Ἐκκλησίας οὐχὶ πλέον ὅ τι ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία ἀποδιώκει ἐκ τῶν οἴκων τῆς προσευχῆς της, ἀλλὰ τὰ νούμερα τῆς πορνικῆς μουσικῆς τῶν μᾶλλον ἀνηθίκων ἐπιθεωρήσεων. Οἷα ἀντίθεσις! Πόση κατάπτωσις!!

ΑΠΟΤΥΧΟΥΣΑΙ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑΙ

Γράφομεν ἀλλαχοῦ περὶ τεσσάρων ὀργάνων διὰ μικροτέρων τοῦ ἡμιτονίου διαστημάτων, τὰ ὁποῖα εὑρίσκονται κατατεθειμένα ἐν τῷ Γερμανικῷ Μουσείῳ τῶν ἐφευρέσεων (Deutsches Museum) ἐν Μονάχῳ. Τὰ ὄργανα ταῦτα κεῖνται μαρτύρια σοβαρᾶς προσπαθείας πρὸς ἐξεύρεσιν μέσου δι' οὗ ν' ἀποδίδωνται μικρότερα διαστήματα ἐκείνων, τὰ ὁποῖα μεταχειρίζεται ἡ Εὐρωπαϊκὴ μουσικὴ καὶ ἀποδίδει ἡ χονδροειδὴς διαίρεσις τοῦ κλειδοκυμβάλου. Ἂν αἱ προσπάθειαι αὗται ἀπέτυχον, τοῦτο ποσῶς δὲν μειοῖ τὴν σημασίαν, ἣν ἔχουσι καὶ τὰς διαθέσεις τῶν ἐπινοητῶν τῶν ὀργάνων τούτων. Καὶ δὲν ἦτο δυνατὸν αἱ προσπάθειαι αὗται νὰ μὴ ἀποτύχωσιν, ἀφ' οὗ οἱ ἐπινοηταὶ τῶν μικροτέρων τούτων διαιρέσεων ἁπλῶς καὶ μόνον νεωτερισμοὺς διαιρέσεων μικρῶν καὶ διαφόρου χρήσεως ὀργάνων ἠθέλησαν νὰ παρουσιάσωσιν. Διότι ποίαν μουσικὴν μεταχειριζομένην τοιαύτας διαιρέσεις εἶχον νὰ ἐφαρμόσωσιν ἐπ' αὐτῶν; Ἢ καὶ ἂν εἶχον αἰῶνης μουσικὴν τοιαύτην, ποίας ἰδιοτροπίας ἢ ποίους ἰδιαιτέρους αὐτῆς νόμους καὶ ἰδιαίτερα ἰδιώματα ἦτο δυνατὸν ν' ἀποδώσωσιν; Ἰδοὺ ὁ λόγος, δι' ὃν κοινῶς πλέον ὁμολογεῖται, ὅτι τὸ κατασκευαζόμενον ἤδη ὄργανον τῆς Ἑλληνικῆς μουσικῆς θὰ ζήσῃ καὶ θὰ ἐπικρατήσῃ, καθόσον οὐ μόνον αἱ διαιρέσεις του ἐκπροσωποῦσι ζωντανὴν αἰωνόβιον παράδοσιν, ἀλλὰ καὶ τὸ δυσχερὲς κάπως τοῦ χειρισμοῦ του θὰ ἀναπληροῖ τὸ αὐτόματον μηχάνημα τῆς ὀργανόλας, δι' οὗ θὰ ἀκούηται πιστῶς καὶ ἀκριβῶς ἡ Ἑλληνικὴ μουσικὴ παράδοσις.

οὗτος ὁ λόγος· οὔτε γὰρ τοῖς τῶν εἱρμῶν στοιχείοις εἰς τὴν ἀκροστιχίδα χρᾶται ὁ Μᾶρκος, κτλ.». Λέγει δὲ καὶ Λέων ὁ Γραμματικὸς (σ. 276 Bonn) «μετὰ δέ τινα καιρὸν ἀνῆλθε Μᾶρκος ὁ φιλοσοφώτατος οἰκονόμος τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας, ὃς ἦν ἀναπληρώσας τοῦ μεγάλου Σαββάτου τετραῴδιον τοῦ κυρίου Κοσμᾶ κτέ.» καὶ Νικηφόρος ὁ Ξανθόπουλος «ὥσπερ δὲ καὶ ὁ θεῖος Κοσμᾶς ἐν τῷ μεγάλῳ Σαββάτῳ τέθεικε τετραῴδιον ἐκεῖσε πεποιηκώς, κἂν ἐσύστερον ὁ σοφώτατος βασιλεὺς Λέων κελεύσας εἰς τέλειον κανόνα διὰ τοῦ ἐπισκόπου Ὑδροῦντος τοῦ μοναχοῦ Μάρκου εἰργάσατο». (Ἴδ. καὶ Δουκαγγίου Γλωσσ. λ. τετραῴδιον καὶ τριῴδιον).

Ἀλλαχοῦ ὁ κ. Παντ. νομίζει τὸν Κοσμᾶν ποιητὴν τοῦ ὅλου κανόνος. Ἐλέγχων τὸν κ. Σωτηριάδην γράψαντα ἐν τῷ β' τροπαρίῳ τῆς γ' ᾠδῆς τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος κανόνος «ἥπλωσας τὰς *ἀγκάλας*» παρατηρεῖ, ὅτι ἡ ὀρθὴ γραφὴ εἶνε «ἥπλωσας τὰς *παλάμας*» καὶ ἐπιφέρει τάδε «ὅτι δὲ ἡ γνησία γραφὴ εἶνε αὕτη δεικνύει *αὐτὸς οὗτος ὁ Κοσμᾶς* κτλ.» (Ἀθηνᾶ τόμ. Λ', σ. 154). Καὶ ἵνα μηδεμία ὑπάρξῃ ἀμφιβολία, λέγει (αὐτ. σ. 155) καὶ «ὅτι δὲ τὸ παλάμας μετεχειρίσθη κατὰ συνεκδοχὴν ἀντὶ τοῦ χεῖρας, μαρτυρεῖ πάλιν *ὁ αὐτὸς Κοσμᾶς* λέγων ἐν τῷ β' τροπαρίῳ τῆς η' ᾠδῆς τοῦ εἰρημένου κανόνος (δηλ. τοῦ εἰς τὴν ὕψωσιν τοῦ σταυροῦ) κτλ.». Ἀλλὰ τὸ β' τροπάριον τῆς γ' ᾠδῆς τοῦ κανόνος τῷ μεγ. Σαββάτῳ ἐποίησεν ὁ Μᾶρκος καὶ οὐχὶ ὁ Κοσμᾶς.

Ἤδη δὲ ποιοῦμαι παρατηρήσεις τινὰς εἰς τὰ κείμενα τῶν δημοσιευομένων ὑπὸ τοῦ κ. Παντελάκη ποιημάτων. Ἐν τῷ κανόνι τοῦ Δαμασκηνοῦ εἰς τὴν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα ᾠδ. γ' τροπ. α' ἐξέδωκεν «ἑορταζέτω δὲ πᾶσα κτίσις |τὴν ἔγερσιν Χριστοῦ,| ἐν ᾧ *στερεούμεθα*»· ἀλλ' ὀρθοτέρα εἶνε ἡ γραφὴ ἐνίων κωδίκων, ἣν ἔχει καὶ ἡ ἔκδοσις τοῦ Migne (Patr. gr. τόμ. 96, σ. 840 D), «ἐν ᾧ *ἐστερέωται*» ἡ κτίσις δηλονότι. Ταύτην τὴν γραφὴν ἔχει καὶ ὁ κῶδιξ 611 τῆς Ἐθν. Βιβλιοθήκης, ἀλλ' ἐν τῷ κώδικι 614 ἀπαντᾷ «*ἐν ᾗ* ἐστερέωται». Καλῶς δ' ἔχει τὸ «ἐν ᾧ *στερεούμεθα*» ἐν τῷ τέλει τοῦ εἱρμοῦ τῆς αὐτῆς ᾠδῆς, οὗ ἡ ἀρχὴ «δεῦτε πόμα πίωμεν καινόν».

Ἐν τῷ κανόνι τοῦ Κοσμᾶ εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ γέννησιν ἐξέδωκεν ὁ κ. Παντ. τὸ α' τροπάριον τῆς δ' ᾠδῆς ὧδε:

Ὃν πάλαι προεῖπεν Ἰακὼβ
ἐθνῶν ἀπεκδοχήν, Χριστέ,
φυλῆς Ἰούδα ἐξανέτειλας
καὶ δύναμιν Δαμασκοῦ
Σαμαρείας τε σκῦλα
ἦλθες προνομεύσων, πλάνην τρέπων
εἰς πίστιν θεοτερπῆ·
δόξα τῇ δυνάμει σου, Κύριε.

Ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Migne φέρεται «ἦλθες *προνομεύσας*», ἣν γραφὴν ἔχουσιν ἄλλοι τε κώδικες καὶ ὁ κῶδ. 611 τῆς Ἐθν. Βιβλ. καὶ ἣν εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ Θεόδωρος ὁ Πρόδρομος λέγων «τὴν δύναμιν γὰρ τῆς ἁμαρτητικῆς Δαμασκοῦ καὶ τὰ τῆς Σαμαρείας σκῦλα ἦλθες προνομεύσας καὶ ἀνδραποδισάμενος». Καὶ τὸ χωρίον τοῦ Ἡσαΐου η', 4 «πρὶν *ἢ* γνῶναι τὸ παιδίον καλεῖν πατέρα ἢ μητέρα λήψεται δύναμιν Δαμασκοῦ καὶ τὰ σκῦλα Σαμαρείας» ὑπὲρ τοῦ ἀορίστου *προνομεύσας* συνηγορεῖ. Τὸ δὲ νόημα εἶνε: ὁ Χριστὸς εὐθὺς ὡς ἦλθεν εἰς τὴν γῆν, νήπιον ἔτι ἀγνοοῦν νὰ καλῇ πατέρα ἢ μητέρα, διήρπασε δύναμιν Δαμασκοῦ καὶ σκῦλα Σαμαρείας. Μηδεὶς δὲ νομίσῃ, ὅτι ὁ μέλλων *λήψεται* ἐν τῇ ῥήσει τοῦ Ἡσαΐου δεικνύει, ὅτι καὶ ὁ μέλλων *προνομεύσων* παρὰ τῷ Κοσμᾷ ἔχει ὀρθῶς, διότι ὁ μὲν Ἡσαΐας προφητεύει, ὅτι τὸ μέλλον νὰ γεννηθῇ παιδίον θὰ ἁρπάσῃ τὴν δύναμιν τῆς Δαμασκοῦ καὶ τὰ σκῦλα τῆς Σαμαρείας, ὁ δὲ Κοσμᾶς ὑπολαμβάνει, ὅτι ὁ Χριστὸς ἅμα γεννηθεὶς προενόμευσεν αὐτά. Καὶ αὐτὸς δ' ὁ κ. Παντελάκης ἑρμηνεύων τὸ χωρίον γράφει (σ. 119) «προνομεύσων (προνομή)· διαρπάσων αἰχμαλωτίσων (sic)· τίνι δὲ τρόπῳ *ἐγένετο* ἡ αἰχμαλωσία αὕτη, λέγει κατωτέρω ὁ ποιητὴς διὰ τῆς τροπικῆς μετοχῆς *τρέπων* τὴν πλάνην... εἰς πίστιν θεοτερπῆ». Ἄκων δηλονότι ἑρμηνεύει ὁ κ. συγγραφεὺς τὸν ἀόριστον *προνομεύσας*, ὥσπερ καὶ Θεόδωρος ὁ Πρόδρομος ὁ λέγων «ὁ θαυμάσιος μουσουργός..., προστίθησι καὶ τὸν τρόπον τῆς προνομεύσεως λέγων, ὅτι οὕτω πως προενόμευσας ὡς τὴν πλάνην τρέπων εἰς τὴν θεοτερπῆ πίστιν». Ὁ δὲ Κύριλλος ἐξηγούμενος τὸ χωρίον τοῦ Ἡσαΐου γράφει πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τάδε «ὅτι δὲ ἐσκύλευσεν ὁ Χριστὸς τὸν Σατανᾶν *γεγεννημένος εὐθύς*, ἀταλαίπωρον ἰδεῖν· γράφει γὰρ ὁ Ματθαῖος «τοῦ δὲ Ἰησοῦ γεννηθέντος... ἰδοὺ Μάγοι ἀπὸ ἀνατολῶν παρεγένοντο καὶ τὰ λοιπὰ...» ὁρᾷς, ὅπως ἐσκύλευσε τὸν Σατανᾶν καὶ προενόμευσεν ὀξέως». Τοὐναντίον δ' ἐν τῷ α' τροπαρίῳ τῆς η' ᾠδῆς ἐξέδωκεν ὁ κ. Παντ. «δωροφόρους πέμπει δὲ Μάγους παῖδας |τὴν τοῦ Δαυῖδ| θεοδόχον θυγατέρα *λιτανεύοντας*», εἰ καὶ ἡ ἔκδοσις τοῦ Migne ἔχει τὴν γραφὴν *λιτανεύσοντας* καὶ ταύτην εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ ὁ Πρόδρομος. Νομίζω δ' ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ ὁ Κοσμᾶς ἔγραψε «*Μάγων* παῖδας» καὶ οὐχὶ «Μάγους παῖδας». Μάγων παῖδες εἶνε οἱ Μάγοι, οἵτινες ἀντιδιαστέλλονται πρὸς τοὺς «παῖδας Δαυῖδ», λέγει δ' ὁ ποιητής, ὅτι ἡ θυγάτηρ Βαβυλῶνος ἕλκει ἐν αὐτῇ ἐκ Σιὼν δορικτήτους παῖδας Δαυῖδ, τουτέστιν Ἰσραηλίτας, πέμπει δὲ νῦν Μάγων παῖδας, Μάγους δηλονότι, λιτανεύσοντας τὴν θεοδόχον θυγατέρα τοῦ Δαυῖδ. Λέγονται δὲ Μάγων παῖδες οἱ Μάγοι ὥσπερ παῖδες ἰατρῶν καὶ παῖδες Ἀσκληπιαδῶν οἱ ἰατροί, παῖδες φιλοσόφων οἱ φιλόσοφοι κτλ.

Ἐν τῷ γ' τροπαρίῳ τῆς ε' ᾠδῆς τοῦ κανόνος τῷ μεγάλῳ Σαββάτῳ ἐξέδωκεν ὁ κ. συγγραφεὺς «ἀφυπνώσας ὑπερφυῶς |ὕπνον φυσίζωον| καὶ ζωὴν ἐγείρας |ἐξ ὕπνου καὶ τῆς *φθορᾶς*| ὡς παντοδύναμος», ὡς εἶνε ἡ συνήθης γραφὴ ἐν τοῖς ἐντύποις τριῳδίοις. Ἀλλὰ Θεόδωρος ὁ Πρόδρομος ἀνέγνω «ἐξ ὕπνου καὶ τῆς *σαρκὸς*» καὶ ἑρμηνεύει «ὅτι ἐκ τοῦ ὕπνου καὶ τῆς οἰκείας σαρκὸς ζωὴν καὶ οὗτος ἤγειρε κοσμικήν». Ταύτην δὲ τὴν γραφὴν ἔχουσι καὶ οἱ κώδικες 609, 610 καὶ 614 τῆς Ἐθν. Βιβλιοθήκης. Πρβ. τὸ ἐξαποστειλάριον τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα «*σαρκὶ ὑπνώσας* ὡς θνητὸς ὁ Βασιλεὺς καὶ Κύριος» καὶ ἐγκώμιον τοῦ ἐπιταφίου θρήνου ἁπαντῶν ἐν τῷ κώδικι 611 τῆς Ἐθν. Βιβλ. φύλλ. 264 β' «ἐξοδίους ὕμνους |τῷ Σωτῆρι Χριστῷ| οἱ πιστοὶ εὐσεβοφρόνως προσοίσωμεν· |*ἀφυπνοῖ* γὰρ ξενοτρόπως *τῇ σαρκὶ*» καὶ τὸ ἐν τοῖς ἐντύποις τριῳδίοις ἐγκώμιον «ὥσπερ λέων, Σῶτερ| *ἀφυπνώσας σαρκί*».

Ἐν δὲ τῷ γ' τροπαρίῳ τῆς ϛ' ᾠδῆς ἐξέδωκε «καὶ ἐκήρυξας τοῖς ἀπ' *αἰώνων* | ἐκεῖ καθεύδουσι λύτρωσιν ἀψευδῆ». Ἡ συνήθης γραφὴ εἶνε *ἀπ' αἰῶνος*, ἣν γινώσκει καὶ ὁ Πρόδρομος, οὐδεμία δ' ἀνάγκη εἶνε νὰ μεταβληθῇ ὁ ἑνικὸς ἀριθμὸς εἰς πληθυντικόν. Ἔτι δὲ παρατηρῶ, ὅτι ὁ κῶδιξ 610 τῆς Ἐθν. Βιβλ. ἔχει τὴν γραφὴν «*ἐν γῇ* καθεύδουσιν», ἣν ἴσως ἀνέγνω καὶ ὁ Πρόδρομος λέγων «τοῖς ἀπ' αἰῶνος νεκροῖς καὶ *ὑπὸ γῆν* καθεύδουσι». Αὐτ. ἐξέδωκε προσέτι «σὺ γὰρ τεθεὶς ἐν τάφῳ | *κραταιέ*, ζωαρχικῇ παλάμῃ | τὰ τοῦ θανάτου κλεῖθρα διεσπάραξας», ἀντὶ τοῦ «*κραταιᾷ* ζωαρχικῇ παλάμῃ», ὅπερ καὶ ὁ Πρόδρομος ἀνέγνω λέγων «τῇ κραταιᾷ σου ζωοπαρόχῳ παλάμῃ» καὶ πολλοὶ κώδικες ἔχουσι. Πρβ. τὸν κανόνα εἰς τὴν Θεοτόκον, ὃν ἐξέδωκα ἐν τῇ «Νέᾳ Φόρμιγγι» ἔτ. Α', τευχ. β', σ. 7, στίχ. 262 (ᾠδ. θ', τροπ. δ') «*παλάμῃ* καὶ χειρί σου τῇ *κραταιᾷ*» καὶ τὸν εἱρμὸν τῆς α' ᾠδῆς τοῦ ἀναστασίμου κανόνος τοῦ α' ἤχου τῆς Ὀκτωήχου «Σοῦ ἡ τροπαιοῦχος *δεξιὰ* |... αὕτη γὰρ ἀθάνατε | ὡς *πανσθενὴς* | ὑπεναντίους ἔθραυσε» καὶ κανόν. σταυροαναστ. δ' ἤχου ᾠδ. θ', τροπ. γ' «τῇ συμπαθεστάτῃ δὲ | καὶ *κραταιᾷ* σου *χειρὶ*

ΟΙ ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΠΕΝΤΑΣΗΜΟΙ ΡΥΘΜΟΙ

ΕΙΣ ΤΑ ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΑ ΔΗΜΩΔΗ ΑΣΜΑΤΑ

Ἡ μελέτη τῶν δημωδῶν ᾀσμάτων τῶν περιοίκων λαῶν καὶ δὴ καὶ τῶν Βουλγαρικῶν πολλὰ θὰ διδάξῃ τοὺς ἐκ τῶν ἡμετέρων ξενομανεῖς καὶ ξενολάτρας μουσικούς, τοὺς περὶ τὰ μηδαμινὰ ἀσχολουμένους μουσικολόγους, τοὺς παρουσιαζομένους ὡς ἐλεεινὰ παράσιτα τῆς Εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς μελοποιοὺς ἡμῶν. Ἡ τῶν ᾀσμάτων τούτων μελέτη παρουσιάζει τὴν ἀρχαίαν καὶ μεσαιωνικὴν Ἑλληνικὴν μουσικὴν ἐπιβληθεῖσαν εἰς πάντα τὰ περίοικα ἔθνη, διότι ἦτο τελείως ἐπιστημονικῶς κατηρτισμένη καὶ σύμφωνος πρὸς τὸ πνεῦμα τῶν χρόνων, ἐνῷ οἱ νέοι Ἕλληνες εὑρόντες τελείαν μουσικὴν δὲν ἠδυνήθησαν νὰ τὴν ἀναπτύξωσιν ἀξίως αὐτῆς καὶ τοῦ ἔθνους, οὕτω δὲ βλέπομεν σήμερον διωκομένην τὴν Ἑλληνικὴν μουσικὴν ὑπὸ πάντων τῶν γειτόνων ἐθνῶν καὶ ἀντικαθιστωμένην ὑπὸ τῆς Ῥωσσικῆς ἢ τῆς Ἰταλικῆς μουσικῆς.

Ἡ δημοσίευσις δημωδῶν τινων ᾀσμάτων τοῦ Βουλγαρικοῦ λαοῦ ἐλπίζω ὅτι θὰ πείσῃ πάντας περὶ τῆς ἀληθείας τῶν ὑπ' ἐμοῦ λεγομένων. Ἵνα δὲ μηδ' ἡ ἐλαχίστη ὑπάρξῃ ὑπόνοια, ὅτι τὰ δημοσιευθησόμενα δὲν εἶνε γεγραμμένα πιστῶς, δὲν θὰ δημοσιεύσω ἐκ τῆς ἐμῆς συλλογῆς, ἀλλ' ἐκ τῆς συλλογῆς τῶν διαπρεπῶν Βουλγάρων μουσικολόγων καὶ μελοποιῶν κ. κ. Δόπρι Χρίστωφ καὶ Δ. Πόϊτζεφ. Ἀρχὴν δὲ κάμνω ἀπὸ τὸν εἰς πεντάσημον ῥυθμόν, διότι εὗρον πάντα εἰς τὰς προχείρους σημειώσεις μου μεταπεφρασμένα καὶ μεταγεγραμμένα εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς μουσικὴν γραφήν, ἐπιφυλάσσομαι δὲ νὰ δημοσιεύσω κατόπιν τὰς κατὰ πάντας τοὺς Ἑλληνικοὺς ῥυθμοὺς ἐν ταῖς ῥηθείσαις συλλογαῖς εὑρισκομένας Βουλγαρικὰς δημώδεις μελῳδίας, δι' ὧν θὰ φανῇ ἡ ῥοπή, ἣν ἔσχε πρὸ αἰώνων τὸ Ἑλληνικὸν πνεῦμα ἐπὶ τὸν Βουλγαρικὸν λαόν.

ΑΚΡΙΤΑΣ ΑΔΑΜ

Ἐκ τῆς συλλογῆς Δ. Πόϊτζεφ.

Ἦχος λ δου. Ῥυθμὸς 5σημος. Παίων Β'. (1)

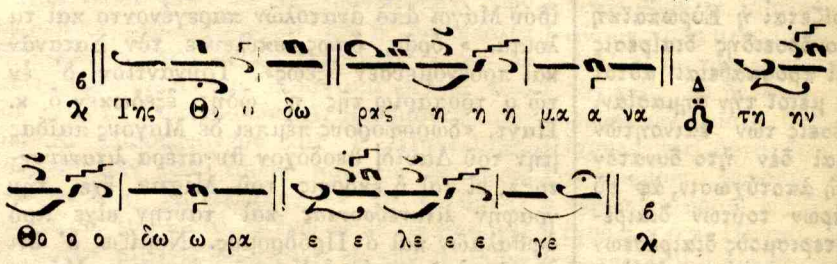

Ἐκ τῆς αὐτῆς συλλογῆς.

Ἦχος λ πα. Ῥυθμὸς 5σημος παίων δ'.

(1) Εἰς παίωνα α' ἐδημοσίευσα ἐν τῷ φύλλῳ 8—9 τοῦ Α' ἔτους τῆς «Νέας Φόρμιγγος».

Ἐκ τῆς συλλογῆς Δόπρι Χρίστωφ.

Ἦχος λ ϋ πα. Ῥυθμὸς 5σημος ἀμφίμακρος.

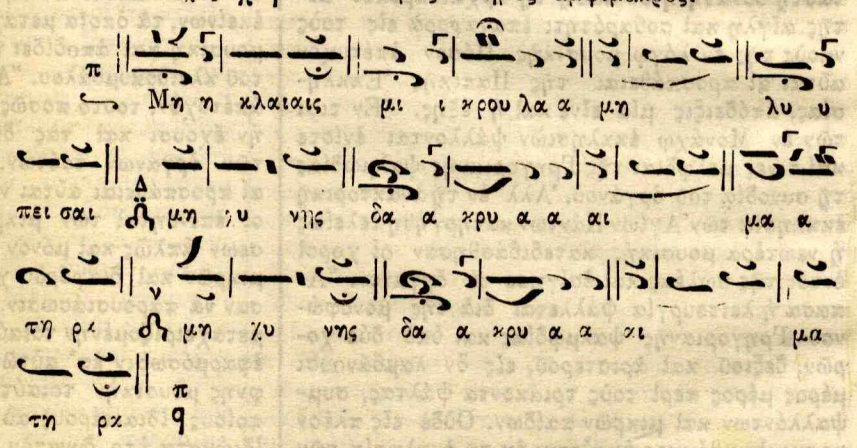

Ἐκ τῆς συλλογῆς Δ. Πόϊτζεφ.

Ἦχος λ δη νη. Ῥυθμὸς πεντάσημος ἀμφίμακρος.

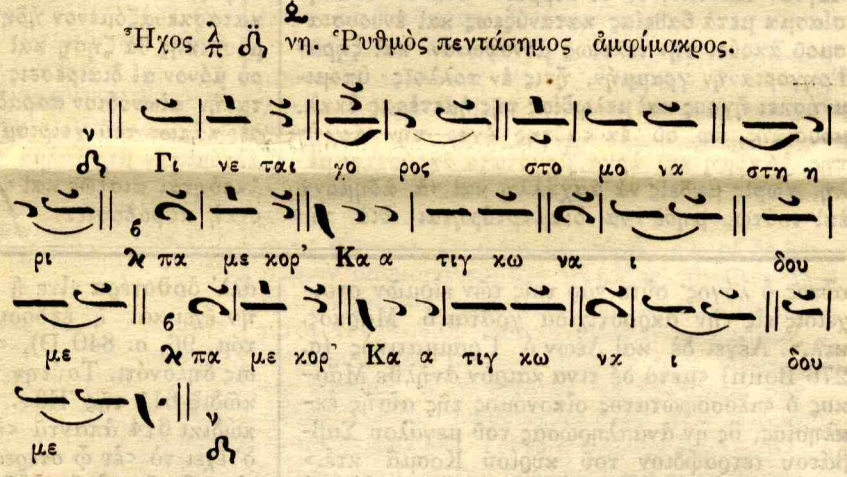

δυνάμωσον | τὸν σταυροφόρον ἄνακτα» καὶ αὐτ. τροπ. β' «τῇ *παναλκεστάτῃ* δὲ | *χειρὶ* τὸν πλοῦτον τούτου διήρπασας» καὶ κανόνα ἀναστάσ. τοῦ αὐτοῦ ἤχου ᾠδ. ϛ', τροπ. α' «τὸν Ἀδὰμ *ἀηττήτῳ παλάμῃ* ἀνέστησας».

Ἐν τῷ εἱρμῷ καὶ τοῖς τροπαρίοις τῆς η' ᾠδῆς ἐξέδωκεν ὁ κ. Παντ. κατὰ τὴν συνήθη τῶν ἐντύπων τριῳδίων γραφὴν «ὃν παῖδες εὐλογεῖτε, | ἱερεῖς ἀνυμνεῖτε | λαὸς ὑπερυψοῦτε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας», μὴ παρατηρήσας ὅτι ἡ γραφὴ αὕτη δὲν συμφωνεῖ τῇ συντάξει τοῦ εἱρμοῦ καὶ τῶν τροπαρίων. Ἀλλὰ Θεόδωρος ὁ Πρόδρομος ἀνέγνω ἐν μὲν τῷ εἱρμῷ καὶ τῷ α' καὶ τῷ γ' τροπαρίῳ «ὃν παῖδες εὐλογοῦσιν, | ἱερεῖς ἀνυμνοῦσι | καὶ ὑπερυψοῦσιν | εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας», ἐν δὲ τῷ β' τροπαρίῳ «αἰτεῖται καὶ κηδεύει κραυγάζων· | οἱ παῖδες εὐλογεῖτε, | ἱερεῖς ἀνυμνεῖτε | καὶ ὑπερυψοῦτε | Χριστὸν εἰς τοὺς αἰῶνας». Τὴν γραφὴν δὲ ταύτην ἔχει ἐν τῷ β' τροπαρίῳ καὶ Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης ἐν τῷ Ἑορτοδρομίῳ, μόνον δ' ἀντὶ τοῦ «καὶ ὑπερυψοῦτε» ἔχει «λαὸς ὑπερυψοῦτε». Πρβ. καὶ καν. σταυροαν. Ὀκτ. ἤχου πλαγ. β'. ᾠδ. η', τροπ. α' «καὶ πάντας διεγεῖραι κραυγάζειν· | οἱ παῖδες εὐλογεῖτε, | ἱερεῖς ἀνυμνεῖτε, | λαὸς ὑπερυψοῦτε | κτλ.» καὶ τὴν η' ᾠδὴν τοῦ ἀναστ. κανόνος τοῦ πλ. δ' ἤχου τῆς Ὀκτωήχου. Ἀλλὰ θὰ εἴπῃ τις ἴσως, ὅτι κάλλιον ἔχει ἡ γραφὴ καὶ παρὰ τῷ Κοσμᾷ «λαὸς ὑπερυψοῦσιν» καὶ «λαὸς ὑπερυψοῦτε», ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Ζωναρᾶ τῆς η' ᾠδῆς τοῦ ἀναστασίμου κανόνος τοῦ πλ. δ' ἤχου. Περὶ τούτου μὲν δὲν ἀντιλέγω, παρατηρῶ δ' ὅμως ὅτι ἡ συνήθης γραφή, ἣν προέκρινεν ὁ κ. Παντ., μάχεται τῇ συντάξει τῶν τροπαρίων. Ἰστέον δ' ὅτι ἔν τισι κώδιξιν ἀπαντᾷ «καὶ δοξολογοῦσιν» ἀντὶ τοῦ «καὶ ὑπερυψοῦσιν», καὶ ταύτην τὴν γραφὴν ἔχει ἡ ἔκδοσις τοῦ Migne.

Ἐν τῷ β' τροπαρίῳ τῆς θ' ᾠδῆς ἐξέδωκεν ὁ κ. συγγραφεὺς κατὰ τὴν συνήθη τῶν ἐντύπων τριῳδίων γραφὴν «τοὺς ἐχθροὺς ἐν σταυρῷ γὰρ | *πατάξας* ὡς Θεός». Ἀλλ' ἀπαντᾷ καὶ γραφὴ «*πατήσας* ὡς Θεός» (κῶδ. 610 καὶ 614 τῆς Ἐθν. Βιβλ.), ἣν καὶ ὁ Πρόδρομος μνημονεύει ἐν τῇ ἐξηγήσει. Πρβ. ἐν τῷ «Χριστὸς ἀνέστη» τὸ «θανάτῳ θάνατον *πατήσας*» καὶ τὸ ἀναστάσιμον ἀπολυτίκιον τοῦ γ' ἤχου «*ἐπάτησε* τῷ θανάτῳ τὸν θάνατον» καὶ κανόν. σταυροαν. α' ἤχου, ᾠδ. ϛ', τροπ. γ' «καὶ *πεπάτηται* ὁ ᾅδης προφανῶς».

Πρὸς τούτοις δ' ἔχω νὰ παρατηρήσω, ὅτι ὁ κ. Παντ. ἐλέγχεται παραβαίνων καὶ τὰ ἴδια διδάγματα. Ψέγων δηλονότι τὸν κ. Σωτηριάδην, ὅτι ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν ἐκκλησιαστικῶν ποιημάτων οὐδένα ὕμνον ἢ κανόνα παρέθηκεν ἄρτιον, λέγει ὀρθῶς, ὅτι «τὰ ἔργα τῆς ποιήσεως καὶ μάλιστα τῆς λυρικῆς... ἀποτελοῦσιν ὅλον τι συνεχὲς καὶ ἑνιαῖον... τοιαῦτα δ' ὄντα τὰ καλλιτεχνικὰ ἔργα *μόνον ἄρτια* εἶνε πρέπον νὰ παρατίθενται καὶ μόνων ὡς ἀρτίων ἔργων δύναται ὁ ἀναγνώστης νὰ ἀπολαύσῃ τούτων». Τοιαῦτα δὲ λέγων ὁ κ. Παντ. δὲν τολμᾷ τοιαῦτα νὰ ποιῇ, ἀλλὰ παραλείπει δύο τροπάρια τοῦ κανόνος τοῦ Δαμασκηνοῦ εἰς τὴν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα, δύο τροπάρια καὶ δύο εἱρμοὺς τοῦ κανόνος τοῦ Κοσμᾶ εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ γέννησιν καὶ οὐκ ὀλίγα μέρη τοῦ κοντακίου τοῦ Ῥωμανοῦ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως. Παραλείπονται δὲ ταῦτα τὰ μυριόλεκτα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ τῇ σχολικῇ διδασκαλίᾳ ἕνεκα τῆς ταλαίνης ἠθικῆς, ὥσεὶ εἶνε ἠθικώτεροι τῶν μελῳδῶν ἐκείνων τῆς ἐκκλησίας οἱ καθ' ἡμᾶς ἄνθρωποι οἱ μυρία μὲν ἀκόλαστα ἀναγνώσματα καὶ θεάματα, μυρίας δ' ἀκολάστους εἰκόνας καὶ δεινοτάτας βλασφημίας ἀνεχόμενοι καὶ ἐπιτρέποντες τοῖς παισὶ νὰ θεῶνται ἀνηθικωτάτας κινηματογραφικὰς παραστάσεις καὶ νὰ ἀναγινώσκωσιν ἑβδομαδιαῖά τινα περιοδικὰ μεστὰ πάσης πονηρίας καὶ διαφθορᾶς. Κινδυνεύουσι δὲ μόνον νὰ διαφθαρῶσιν οἱ παῖδες, ἂν διδαχθῶσι τὸ τροπάριον τοῦ Δαμασκηνοῦ «φυλάξας τὰ σήμαντρα σῶα, Χριστέ, ἐξηγέρθης τοῦ τάφου ὁ τὰς κλεῖς τῆς Παρθένου μὴ λυμηνάμενος ἐν τῷ τόκῳ σου κτλ.» καὶ τὰ τούτῳ παραπλήσια! Γράφων ταῦτα ἄκων ἐνθυμοῦμαι τὸν ὄνον τὸν ἐμπεσόντα εἰς τὸ φρέαρ καὶ τὴν προσοχὴν νὰ μὴ στάξῃ εἰς αὐτὸ ἡ οὐρά του! Κάλλιστα δ' εἶπεν ὁ Βάθων :

Πολλῶν σφόδρ' ὄντων χἀτέρων ἐν τῷ βίῳ,
ἐφ' οἷς ἅπαντες εἰκότως θορυβούμεθα,
μάλιστ' ἐμοὶ δήπουθε κινοῦσιν χολὴν
οἱ τῶν τρόπων φάσκοντες ἐπιεικῶς ἐρᾶν
καὶ λανθάνειν δοκοῦντες, ὅτι πεπλασμένως
τὸ πρᾶγμα παρακεντοῦσι κοὐκ ἀληθινῶς.

Β'.

Νέος κανὼν Ἀναστασίου τοῦ Κυαίστωρος καὶ τετραῴδιον Ἀνδρέου Κρήτης τῷ ἁγίῳ καὶ μεγάλῳ Σαββάτῳ.

Ἐν τῷ προηγουμένῳ τεύχει τῆς «Νέας Φόρμιγγος» ἐδημοσιεύθησαν δύο ἀνέκδοτοι κανόνες ἀποσταλέντες πρὸς τὸν διευθυντὴν αὐτῆς κ. Κ. Ψάχον ὑπὸ τοῦ Λαυριώτου κ. Σπ. Καμπανάου ἰατροῦ. Οἱ κανόνες οὗτοι ἐδημοσιεύθησαν ὡς ἀπεστάλησαν, δηλονότι γεγραμμένοι καθὼς ἐκδίδονται τὰ ἐκκλησιαστικὰ ποιήματα ἐν τοῖς ἐντύποις λειτουργικοῖς βιβλίοις οὐχὶ κατὰ στίχους ἀλλ' ἐν συνεχεῖ λόγῳ, χωριζομένων τῶν στίχων διὰ κομμάτων, καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς δηλώσεως τῶν διαφόρων γραφῶν τῶν κωδίκων. Καίπερ δ' ἔχων τὴν γνώμην, ὅτι τὰ ἔκδοτα ποιήματα καὶ πεζὰ ἔργα πρέπει νὰ δημοσιεύωνται μετὰ πάσης τῆς δυνατῆς φιλολογικῆς ἀκριβείας, ἵνα οὕτως ἀποβαίνωσι χρήσιμα τῇ ἐπιστήμῃ, ἐνέκρινα νὰ δημοσιευθῶσιν οἱ κανόνες, ὡς εἶχον, ἐπὶ τῷ ὅρῳ νὰ γράψω ἐν τῷδε τῷ τεύχει τῆς «Νέας Φόρμιγγος» τὰς ἐμὰς εἰς αὐτοὺς παρατηρήσεις.

Ὁ πρῶτος εἶνε κανὼν εἰς τὸν ἐπιτάφιον θρῆνον τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου ψαλλόμενος κατὰ τὴν παννυχίδα τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης Παρασκευῆς, εὗρε δ' αὐτὸν ὁ κ. Καμπανάος ἐν τοῖς κώδιξι Δ 45 καὶ Θ 59 τῆς Μεγίστης Λαύρας τῆς ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὄρει. Ὁ δὲ δεύτερος εἶνε τετραῴδιον εἰς τὸν ἐπιτάφιον θρῆνον ἁπαντῶν ἐν τῷ ἑτέρῳ τῶν κωδίκων Δ 45. Ποιητὴς δ' ἀμφοτέρων κατὰ τὸν κ. Καμπανάον εἶνε Ἀνδρέας ὁ Κρήτης, τὸ ἀληθὲς δ' ὅμως εἶνε, ὅτι μόνον τὸ τετραῴδιον εἶνε ποίημα αὐτοῦ. Εἶνε δ' ἀδύνατον νὰ εἶνε ὁ πρῶτος κανὼν ποίημα τοῦ Ἀνδρέου, διότι οἱ εἱρμοὶ «Κύματι θαλάσσης», «Σὲ τὸν ἐπὶ ὑδάτων» καὶ «Τὴν ἐν σταυρῷ σου θείαν κένωσιν» κατὰ τὴν παράδοσιν, περὶ ἧς ἐγένετο ἱκανὸς λόγος ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, ἐποιήθησαν ὑπὸ τῆς πολὺν χρόνον μετὰ τὸν Ἀνδρέαν γενομένης Κασίας, οἱ δ' ἄλλοι εἱρμοὶ ἐποιήθησαν ὑπὸ Κοσμᾶ τοῦ Ἱεροσολυμίτου, ὅστις προεχειρίσθη ἐπίσκοπος τῷ 743 ἔτει, τοῦ Ἀνδρέου ἀποθανόντος περὶ τὸ 720 ἔτος. Καὶ μόνη αὕτη ἡ παρατήρησις δύναται νὰ πείσῃ πάντα, ὅτι ἄλλος εἶνε ὁ ποιητὴς τοῦ κανόνος τούτου, ἐγὼ δ' ἐρευνήσας ἐν κώδιξι τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης εὗρον καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ποιητοῦ. Ὁ κανὼν περιέχεται ἐν τοῖς κώδιξι 610 καὶ 614 τῆς Ἐθν. Βιβλ. τῆς ιε' ἑκατονταετηρίδος. Ἐν τῷ κώδικι 610 προτάσσονται τοῦ κανόνος τάδε [1]) «καὶ ψάλλομεν τὸν θρηνητικὸν κανόνα τῆς Θεοτόκου, ὁ κανὼν ποίημα Ἀναστασίου κυέστορος», ἐν δὲ τῷ κώδικι 614 (φύλλ. 191 β') τάδε «κανὼν εἰς τὸν θρῆνον τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου». Ὥστε ἔχομεν νέον ᾀσματικὸν κανόνα Ἀναστασίου τοῦ Κυαίστωρος. Περὶ δὲ τοῦ ποιητοῦ τούτου ἔγραψε Παπαδόπουλος ὁ Κεραμεὺς ἐν τοῖς «Βυζ. Χρονικοῖς» (Πετρουπόλεως) τόμ. Ζ', σ. 43—59, καὶ ἐξέδωκεν ἰαμβικοὺς εἱρμοὺς αὐτοῦ καὶ ἰαμβικὸν κανόνα. Λέγει δ' ὁ Παπαδόπουλος, ὅτι ὁ Ἀναστάσιος ἐποίησε καὶ ᾀσματικὸν κανόνα εἰς τὸν μεγαλομάρτυρα Ἀγαθόνικον, οὗ ἡ α' ᾠδὴ ἦτο κατὰ τὸν εἱρμὸν «κύματι θαλάσσης», ἡ δ' ᾠδὴ κατὰ τὸν εἱρμὸν «τὴν ἐν σταυρῷ σου» καὶ ἡ ϛ' ᾠδὴ κατὰ τὸν εἱρμὸν «συνεσχέθη». Καὶ ὁ νέος κανὼν ἔχει τοὺς εἱρμοὺς τῆς α', γ', δ', ϛ', ζ', η' καὶ ὑ' ᾠδῆς τοῦ κανόνος εἰς τὸ μέγα Σάββατον τοῦ Κοσμᾶ τοῦ Μάρκου καὶ τῆς Κασίας, μόνον δ' ἡ ε' ᾠδὴ εἶνε πεποιημένη κατὰ τὸν εἱρμὸν «πρὸς σὲ ὀρθρίζω» τῆς ε' ᾠδῆς τοῦ τριῳδίου τοῦ Κοσμᾶ τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ Παρασκευῇ.

Ἐν δὲ τῷ κώδικι 614 τῆς Ἐθν. Βιβλ. (φύλλ. 173 β' κἑξ.) περιέχεται καὶ τὸ τετραῴδιον τοῦ Ἀνδρέου. Προτάσσονται δ' αὐτοῦ τάδε : «Τῷ ἁγίῳ καὶ μεγάλῳ Σαββάτῳ τετραῴδιον Ἀνδρέου· ᾠδὴ ϛ' ἦχος γ' : συμψάλλεται καὶ αὐτὸ μετὰ τ...»

Ἐν τοῖς κώδιξι τούτοις ὑπάρχουσιν ἱκαναὶ παραλλαγαὶ καὶ ὡς πρὸς τὰ τροπάρια καὶ ὡς πρὸς τὰς γραφὰς ἀμφοτέρων τῶν κανόνων. Ἐπειδὴ δὲ μέλλω ἐν ἄλλῳ φύλλῳ τῆς «Νέας Φόρμιγγος» νὰ ἐκδώσω αὐτούς, ἀρκοῦμαι ἐν τῷ παρόντι νὰ ἀναγράψω ἐνίας μόνον τῶν παραλλαγῶν τούτων. Ἐν τῷ κανόνι τοῦ Ἀναστασίου κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ κ. Καμπανάου ἡ α' ᾠδὴ περιλαμβάνει τέσσαρα τροπάρια, ἀλλ' ἀμφότεροι οἱ κώδικες τῆς Ἐθν. Βιβλ. περιέχουσι πέντε, ὧν τὸ τρίτον ἔχει ὧδε :

Θᾶττον (κ. 614 αὖθις) οὖν ἡ Μήτηρ
προσῆλθε κρυφίως
πρὸς τὸν κρυπτόμενον
σὸν (κ. 610 τὸν) μαθητὴν Ἰωσὴφ
καὶ μητρικῶς (κ. 614 μιστικῶς) θρηνῳδοῦσα
καθικέτευε τὸ ἄχραντον
ἐξαιτῆσαι σῶμά σου
Πιλάτῳ παρανόμῳ κριτῇ.

Εἶνε δ' ἀναγκαῖον τὸ τροπάριον τοῦτο, διότι τότε νοοῦνται τὰ ἑπόμενα δύο, ἐν οἷς ἡ Θεοτόκος λέγει πρὸς τὸν Ἰωσὴφ «Δὸς χάριν ἐν ξένῃ | καὶ ἐν ἀπορίᾳ | καθεστηκυίᾳ μοι | κτλ.» καὶ «Πρόσελθε Πιλάτῳ | θαρρῶν, μὴ διστάσῃς | αἰτῆσαι (οὕτως ὀρθῶς ὁ κ. 614, οὐχὶ *αἴτησαι*) ἄχραντον | κτλ.». Ἐν ἀμφοτέροις τοῖς κώδιξι δὲν ἀπαντῶσι τὰ τρία τελευταῖα τροπάρια τῆς θ' ᾠδῆς «Ζωὴ τῶν ὄντων», «Ἥλιος Μῆτερ» καὶ «Ὦ παμμακάριστε Κόρη», ἅτινα ἔχει ἡ ἔκδοσις τοῦ κ. Καμπανάου, οὕτω δ' ἡ ᾠδὴ αὕτη περιλαμβάνει τέσσαρα μόνον τροπάρια. Ἐν δὲ τῷ δ' τροπαρίῳ τῆς αὐτῆς ᾠδῆς ὀρθῶς ὁ κῶδιξ 610 ἔχει τὴν γραφὴν «μὴ προπύλαια τάφου . . . *ῥάνης* δάκρυα λοιπόν», ὡς διώρθωσα, ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ χειρογράφῳ τοῦ κ. Καμπ. «μὴ . . . *ῥείνης*». Ἐν τῷ α' τροπαρίῳ τῆς δ' ᾠδῆς ἐν τῷ κ. 611 ἀπαντᾷ «χύσιν γὰρ τῶν σῶν *παναχράντων* αἱμάτων» ὀρθῶς ἀντὶ τοῦ «σῶν *καὶ πανάγνων* αἱμάτων», ἐν δὲ τῷ γ' τροπαρίῳ ὁ μὲν κ. Καμπ. ἐξέδωκε «τοῦ ἐπὶ γῆς *λόγον* ζῷον θεμένου....τὸν ἄνθρωπον», ἀμφότεροι δ' οἱ κώδικες ἔχουσι τὴν ὀρθὴν γραφὴν «*λάλον* ζῷον ». Ἐν τῷ α' τροπαρίῳ τῆς ε' ᾠδῆς φέρεται κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ κ. Καμπ. «κατέλθω κἀγὼ | *ἀπαγγείλω* τῇ Εὔᾳ τὰ μυστήρια», ἀλλ' ἐν τῷ κώδ. 614 ἀπαντᾷ «*ἀπαγγεῖλαι*», ἐν δὲ τῷ κ. 610 «σὰ μυστήρια». Ἐν δὲ τῷ γ' τροπ. ἀντὶ «ὀφθαλμούς σου φιλτάτους σβεσθέντας» ἀμφότεροι οἱ κώδικες ἔχουσι τὴν ὀρθὴν γραφὴν «ὀφθαλμούς σου *φιλοῦσα* σβεσθέντας». Ἐν τῷ γ' τροπ. τῆς ϛ' ᾠδῆς ἀπαντᾷ ὀρθῶς ἐν τῷ κ. 614 «*τὸν* νεκροὺς ἐγείραντα» ἀντὶ «*τοὺς* νεκροὺς ἐγ.». Ἐκ τυπογραφικῆς δ' ἀβλεψίας τὸ τροπάριον «πῶς ὁ παράνομος λαὸς» ἐτέθη ὡς πέμπτον τῆς ζ' ᾠδῆς ὃν τὸ α' τῆς η' ᾠδῆς. Ἐν τῷ β' τροπαρίῳ τῆς η' ᾠδῆς ὀρθῶς ὁ κῶδ. 614 γράφει ἄπνουν *δὲ* κρατοῦσα» ἀντὶ τοῦ «*καὶ* κρ.», καὶ ἐν τῷ γ' τροπ. γραπτέον «τοῦ τάφους *κενώσαντος* (κενώσαντος 610)» καὶ «μᾶλλον *δὲ* θανοῦμαι» ὡς ὁ κ. 614. Ἐν τῷ α' τροπ. τῆς θ' ᾠδῆς διώρθωσα ἐν σινδόσιν *εἰλήσω*» ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ χειρογράφῳ τοῦ κ. Καμπ. «εἰλίσσω», νῦν δὲ παρατηρῶ, ὅτι ὁ μὲν κ. 614 ἔχει τὴν γραφὴν «ἐν *σινδόνι εἰλίσω*», ὁ δὲ κ. 610 «*εἰλήσω*».

Ὀλίγα δέ τινα εἰπὼν περὶ τοῦ τετραῴδίου τοῦ Ἀνδρέου θὰ καταπαύσω τὸν λόγον. Τὸ β' τροπ. τῆς ζ' ᾠδῆς ἐν τῷ χειρογράφῳ τοῦ κ. Καμπ. ἔχει οὕτω : «Ἐμαστίχθης τὸν νῶτον, οὐκ ἀρνοῦμαι, | τῷ σταυρῷ προσεπάγης καὶ οὐ φρίττω, | ἐτρύθης (ἐτυπώθη : *ἐτρώθης*) θέλων, κηρύττω τοῦτο, | ἀνέστης καὶ οὐ σιγῶ, Χριστέ, τὴν ἔγερσίν σου», ἀλλ' ἐν τῷ κώδικι 614 φέρεται «τῷ σταυρῷ προσεπάγης καὶ *οὐ κρύπτω*, | *ἐτάφης* θέλων, κηρύττω τοῦτο». Ὅτι δ' αὕτη εἶνε ἡ ὀρθὴ γραφή, δεικνύει τὸ στιχηρὸν τοῦ Ἀνατολίου τοῦ βαρέος ἤχου τῆς Ὀκτωήχου «Κἂν συνελήφθης, Χριστέ», ἐν ᾧ ἀπαντᾷ «ἐμαστίχθης τὸν νῶτον, οὐκ ἀρνοῦμαι· | σταυρῷ προσηλώθης *καὶ οὐ κρύπτω*· | εἰς τὴν ἔγερσίν σου καυχῶμαι κτλ». Ἐν τῷ α' τροπ. τῆς η' ᾠδῆς ὀρθῶς ἔχει ὁ κ. 614 «μᾶλλον ᾐτήσαντο λῃστὴν ἢ τὸν πάντων λυτρωτὴν Ἰησοῦν» ἀντὶ τοῦ παρὰ τῷ κ. Καμπανάῳ «*καὶ* τὸν πάντων κτλ.».

Ἐν τῷ γ' τροπαρίῳ τῆς θ' ᾠδῆς ἐξέδωκεν ὁ κ. Καμπανάος «Τὰς μὲν χεῖρας ὁ Πιλάτος ἐνίψατο... τὸν δὲ κάλαμον βάψας τῷ α ἵ μ α τ ι ἐκοινώνει τὴν σφαγήν», ἀλλ' ὁ κ. 614 ἔχει τὴν γραφὴν «τὸν δὲ κάλαμον βάψας τῷ μ έ λ α ν ι ἐκοινώνει τ ῇ σ φ α γ ῇ», ἥτις εἶνε ἡ μόνη ὀρθή, οὐδ' εἶνε ἀναγκαῖον νὰ μεταβληθῇ τὸ «τῇ σφαγῇ» εἰς τὸ «τῆς σφαγῆς». Ἐν τῷ ε' τροπ. ὁ κ. 614 γράφει ὀρθῶς ἐ τ ρ ό μ α σ ε ἀντὶ τοῦ ἐ τ ρ ό μ α ξ ε. Τὸ δὲ ζ' τροπ. ἔχει ἐν τῷ κώδικι οὕτω «Ἡ ἡ μ έ ρ α, ἐν ᾗ ἀνεπαύσατο | ἐκ τῶν ἔργων ὁ Χριστός, | τ ὴ ν κατάπαυσιν α ὕ τ η τὴν μέλλουσαν | ὑπογράφει μυστικῶς | καὶ α ὐ τ ὴ ηὐλογήθη ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ· | *τοῦτο* τὸ Σάββατον τὸ εὐλογημένον ἐστὶ | τὸ πηγάζον τὸ φῶς», ἐν ᾧ ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ κ. Καμπ. φέρεται οὐκ ὀρθῶς «ἐ ν ἡ μ έ ρ ᾳ, ἐν ᾗ ἀνεπαύσατο... *καὶ* κατάπαυσιν τ α ύ τ η ν... α ὕ τ η τὸ Σάββατον κτλ.». Τέλος δὲ παρατηρῶ, ὅτι ἀντὶ τῶν παρὰ τῷ κ. Καμπ. τριῶν τελευταίων τροπαρίων «Μυστικῶς εὐφρανθῶμεν», «Ὁ φωτίσας τὸν κόσμον» καὶ «Ἡ παρθένος καὶ μήτηρ» ἁπαντῶσιν ἐν τῷ κώδικι 614 ἄλλα τροπάρια ἀρχόμενα ὧδε «Τῷ σταυρῷ προσπαγέντα», «Ἐν τῇ πέτρᾳ γλυφέντι» καὶ «Χαῖρε ἅγιον ὄρος».

Ταῦτα νῦν τὰ ὀλίγα ἐκ τῶν πολλῶν, τὰ δ' ἄλλα, ὡς εἶπον, ἐν ἄλλῳ τόπῳ.

Ε. Α. ΠΕΖΟΠΟΥΛΟΣ

(1) *Δὲν ἀναγράφω τὸν ἀριθμὸν τοῦ φύλλου, διότι δὲν εἶνε ἠριθμημένα τὰ φύλλα τοῦ κώδικος τούτου, ὥσπερ καὶ πολλῶν ἄλλων. Ὁ δ' ἐπιμελητὴς τῶν χειρογράφων τῆς Ἐθν. Βιβλ. οὐδὲ τοῦτο ἠδυνήθη νὰ ποιήσῃ, τουτέστι νὰ ἀριθμήσῃ νὰ φύλλα τῶν κωδίκων, οὓς κατέλιπε μὴ ἠριθμημένους ὁ ἀείμνηστος Σακκελίων ! Τοῦτο δὲ δύναται πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ βλάβην ἀνήκεστον νὰ ἐπενέγκῃ, ἄν τις τῶν ἀναγνωστῶν τοιούτων κωδίκων θελήσῃ ν ἀποσπάσῃ φύλλα τινὰ μὴ ἀριθμημένα. Δὲν ἠδυνήθην δὲ νὰ ἴδω, ἂν καὶ ἐν ἄλλοις κώδιξι τῆς Ἐθν. Βιβλιοθήκης περιέχονται οἱ κανόνες, περὶ ὧν εἶνε ὁ λόγος, διότι οὐδένα κατάλογον χειρόγραφον ἢ ἔντυπον τῶν προσκτημάτων τῆς Βιβλιοθήκης ἔχομεν ἀπὸ τοῦ 1904 ἔτους, ἀφ' οὗ ἐπιμελεῖται τῶν χειρογράφων ὁ ἐπιμελητὴς κ. Θ. Βολίδης!*

ΑΙ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
ΕΙΣ ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΩΔΕΙΟΝ

Ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ὠδείου ἀνακοινοῦνται τὰ κάτωθι ἀποτελέσματα τῶν διπλωματικῶν καὶ πτυχιακῶν ἐξετάσεων.

Ὁ δὶς Ὄλγα Καναβαριώτου (τάξις κ. Τ. Σοῦλτσε) δίπλωμα διολιοῦ σολίστ μὲ τὸν βαθμὸν ἄριστα εἰς τὴν ἐκτέλεσιν καὶ διδασκαλίαν. Τῇ ἀπενεμήθη ἀριστεῖον ἐξαιρετικῆς ἰδιοφυΐας (χρυσοῦν) παμψηφί.

Ἡ κ. Ν. Γκρινιάτσου-Βούλγαρη (τάξις κ. Θ. Πινδίου) δίπλωμα πιάνου σολίστ μὲ τὸν βαθμὸν ἄριστα εἰς τὴν ἐκτέλεσιν καὶ διδασκαλίαν. Τῇ ἀπενεμήθη ἀριστεῖον ἐξαιρετικῆς ἰδιοφυΐας (χρυσοῦν) κατὰ πλειοψηφίαν.

Ἡ δὶς Τ. Καναβαριώτου (τάξις Κας Α. Θεοδωροπούλου) δίπλωμα πιάνου σολίστ μὲ τὸν βαθμὸν ἄριστα εἰς τὴν ἐκτέλεσιν καὶ διδασκαλίαν. Τῇ ἀπενεμήθη τὸ ἀριστεῖον δεξιοτεχνίας κατὰ πλειοψηφίαν.

Ἡ δεσποινὶς Φ. Μπούκα (τάξις κ. Μ. Καλαμοίρη) δίπλωμα πιάνου σολίστ μὲ τὸν βαθμὸν ἄριστα εἰς τὴν διδασκαλίαν καὶ λίαν καλῶς εἰς τὴν ἐκτέλεσιν.

Ἡ δεσποινὶς Ἀλ. Βοζάνη (τάξις κ. Θ. Πινδίου) πτυχίον πιάνου μὲ τὸν βαθμὸν ἄριστα εἰς τὴν διδασκαλίαν καὶ τὴν ἐκτέλεσιν.

Ἡ κ. Ε. Δαμάσκου (τάξις κ. Α. Θεοδωροπούλου) πτυχίον πιάνου μὲ τὸν βαθμὸν ἄριστα εἰς τὴν διδασκαλίαν καὶ λίαν καλῶς εἰς τὴν ἐκτέλεσιν.

Παρακαλοῦνται οἱ ἀξιότιμοι κ. κ. συνδρομηταὶ ἡμῶν, ὅπως, διὰ πᾶσαν πληροφορίαν σχετικὴν πρὸς τὴν «Νέαν Φόρμιγγα», ἀποτείνωνται πρὸς τὸν κ. Κ. Σακελλίωνα (Ἁγίου Ὄρους 12, Ἀθήνας), πρὸς αὐτὸν ἐμβάζοντες καὶ τὰς συνδρομὰς των διὰ ταχυδρομικῆς ἐπιταγῆς.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

—*Ὁ ἐν Μονάχῳ διατρίβων ἡμέτερος Διευθυντὴς κ. Κ. Ψάχος κατέστη γνωστότατος εἰς τοὺς αὐ ὀθι ἐπιστημονικοὺς καὶ καλλιτεχνικοὺς κύκλους, καὶ ἀπολαύει ἰδιαιτέρων τιμῶν καὶ περιποιήσεων.*

Τῇ 25 Ἰανουαρίου ἐποσκεφθεὶς μετὰ τοῦ καθηγητοῦ κ. Βραχάμη τὸ Φροντιστήριον τοῦ καθηγητοῦ τῆς μέσης καὶ νεωτέρας Ἑλλην. Φιλολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Μονάχου κ. Αὐγούστου Χάϊζεμπεργ ἐγένετο δεκτὸς μετὰ πολλῶν τιμῶν.

—*Ὁ κ. Χάϊζεμπεργ ἀφ' οὗ συνέστησε πρὸς τοὺς φοιτητὰς τοὺς ἐπισκέπτας του, ὡμίλησε πρὸς αὐτοὺς περὶ τοῦ ἐν γένει ἔργου τοῦ κ. Ψάχου καὶ ἰδίως περὶ τῆς ἐπιστημονικῆς ἐργασίας του ἐπὶ τῆς Παρασημαντικῆς τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς καὶ περὶ τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ἐπινοηθέντος ὀργάνου.*

—*Καταλήγων ὁ κ. Χάϊζεμπεργ παρεκάλεσε τὸν κ. Ψάχον νὰ κάμῃ τὴν τιμὴν εἰς τὸ Φροντιστήριόν του νὰ ὁμιλήσῃ πρὸς τοὺς φοιτητὰς περὶ τῆς παρασημαντικῆς τῆς Ἑλληνικῆς μουσικῆς.*

—*Ὁ κ. Ψάχος συγκεκινημένος ἐκ τῆς ἀπροόπτου ἐκδηλώσεως τόσης πρὸς αὐτὸν τιμῆς καὶ συγκαταβάσεως, ὡμίλησεν ἐπὶ μίαν ὥραν ἑλληνιστί, ἀναπτύξας καὶ ἀναλύσας τὸ ζήτημα τῆς γραφῆς καὶ τῶν μουσικῶν διαστημάτων τῆς Ἑλλην. μουσικῆς, τὰ ὁποῖα ἤδη ἀποκρυσταλλοῦνται εἰς τὸ κατασκευαζόμενον Εὔειον Παναρμόνιον.*

—*Ἐν τῇ ἀναπτύξει τοῦ θέματός του ὁ κ. Ψάχος δὲν παρέλιπε νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν ἐπιστημονικὴν ἀντίληψιν τῶν σοφῶν τῆς Γερμανίας καὶ ἰδίᾳ τοῦ κ. Χάϊζεμπεργ, τὸν ὁποῖον καὶ ηὐχαρίστησε θερμῶς διὰ τὴν γενομένην εἰς αὐτὸν τιμήν.*

—*Ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς φοιτητάς, Γερμανοὺς καὶ Ἕλληνας, συνέστησεν, ἵνα δίδοντες τὴν προσήκουσαν σημασίαν καὶ προσοχὴν εἰς τὸ ζήτημα ἰδίως τῆς παρασημαντικῆς τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς, τῆς τοσοῦτον συκοφαντηθείσης ὑπὸ ἐπιπολαίων Εὐρωπαίων καὶ Ἑλλήνων ἀκόμη μουσικολόγων, γίνωσι διερμηνεῖς τῆς ἀληθοῦς καὶ πραγματικῆς θέσεως τοῦ σπουδαίου τούτου ζητήματος.*

—*Ὁ κ. Χάϊζεμπεργ δευτερολογήσας ηὐχαρίστησε τὸν κ. Ψάχον δι' ὅσα εἶπε, καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ μάθημά του ἡρμήνευσε καὶ ἀνέλυσε γλωσσικῶς μετ' ἀπαραμίλλου βιθύτητος καὶ χάριτος Βυζαντικόν τι ποίημα.*

—*Τὴν 9ην καὶ 10ην Φεβρουαρίου εἰς τὸ ἐν τῷ Ἔττιγγεν τῆς Βαυαρίας ἐργοστάσιον Στάϊνμαϋερ ἐγένοντο αἱ πρῶται δοκιμαὶ τοῦ ὑπὸ κατασκευὴν μεγάλου ὀργάνου τῆς Ἑλληνικῆς μουσικῆς.*

—*Κατὰ τὰς δοκιμὰς παρέστησαν ὁ κ. Ψάχος, ὁ κ. Βραχάμης καὶ ὁ ἐν Μονάχῳ διάσημος Ἕλλην ζωγράφος κ. Οὐμβέρτος Ἀργυρός, ὁ τοσαύτας ἐκδουλεύσεις παρέχων πρὸς ἐπιτυχίαν καὶ περάτωσιν τοῦ ἔργου τούτου.*

—*Ὁλόκληρον τὸ ἐργοστάσιον ἐτέθη εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ κ. Ψάχου, δύο δὲ εἰδικοὶ ἐργάται, ὁ τοῦ κανονισμοῦ τοῦ φωνητικοῦ ὕψους τῶν αὐλῶν καὶ ὁ τῆς διευθετήσεως τῶν πλήκτρων, ἐπὶ διήμερον, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν κ. κ. Ψάχου καὶ Βραχάμη, ἐκανόνισαν τὴν πρώτην διαπασῶν τοῦ ὀργάνου καὶ τὴν θέσιν τῶν 42 πλήκτρων.*

—*Αἱ δοκιμαὶ ἐστέφθησαν ὑπὸ ἀνελπίστου ἐπιτυχίας καὶ ἤδη οὐδὲν ἄλλο ἀπομένει, εἰμὴ ἡ ἐν ὡρισμένῳ χρονικῷ διαστήματι συμπλήρωσις τοῦ ὀργάνου καὶ ἡ ἐπ' αὐτοῦ προσαρμογὴ τῆς ὀργανόλας, τοῦ αὐτομάτου δηλ. μηχανήματος, δι' οὗ θὰ ἐκτελῶνται διάφορα τεμάχια πάσης μουσικῆς.*

—*Ὁ κ. Ψάχος καταγινόμενος ἤδη εἰς τὴν γραφὴν τῶν διὰ τὴν ὀργανόλαν προετοιμαζομένων τεμαχίων τῆς Βυζαντινῆς, τῆς δημώδους, τῆς Ἀνατολικῆς κλπ. μουσικῆς, θὰ παραμείνῃ ἐν Γερμανίᾳ ἐπὶ τρίμηνον καὶ πλέον ἴσως.*

—*Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο θὰ δώσῃ καὶ δύο διαλέξεις - συναυλίας, καθ' ἃς θὰ ἐκτελεσθῶσι καὶ διάφορα τεμάχια Βυζαντινῆς μουσικῆς, ἐκκλησιαστικῆς τε καὶ δημώδους καὶ ἄλλα.*

—*Αἱ διαλέξεις αὗται, μετὰ εἰσήγησιν τοῦ κ. Ψάχου, θὰ ἀναγνωσθῶσι Γερμανιστί, τῆς μεταφράσεως αὐτῶν ἀναληφθείσης πάνυ εὐγενῶς καὶ προφρόνως ὑπὸ τοῦ διαπρεποῦς φιλοσόφου καὶ δημοσιογράφου κ. Ἰ. Ἔσλιν.*

- *Εἰς τὸ ἐν Μονάχῳ Γερμανικὸν μουσεῖον τῶν ἐφευρέσεων ὑπάρχει καὶ ἰδιαίτερον μέγα τμῆμα τῆς ἐξελίξεως ὅλων τῶν μουσικῶν ὀργάνων κρουστῶν, πνευστῶν καὶ ἐντατῶν.*

—*Εἰς τὸ τμῆμα τοῦτο εὑρίσκονται καὶ τέσσαρα ἁρμόνια μετὰ διαιρέσεως τοῦ τόνου εἰς μικρότερα τοῦ ἡμιτονίου διαστήματα.*

—*Τὸ ἓν τούτων, τὸ νεώτερον, κατασκευάσθη ἐν τῷ ἐργοστασίῳ Steinmeyer.*

Ὁ διευθυντὴς τοῦ τμήματος τούτου κ. Φρὰγκ ἐπὶ δίωρον ἐπέδειξεν εἰς τοὺς κ. κ. Ψάχον, Βραχάμην, Ἀργυρὸν καὶ τὸν βοτανολόγον κ. Μαλακατὲν πάντα τὰ ὄργανα ἑρμηνεύων καὶ τὸν μηχανισμὸν ἑκάστου.

—*Περὶ τῶν τεσσάρων δὲ διὰ μικροτέρων διαιρέσεων ὀργάνων (περὶ τῶν ὁποίων θὰ γράψωμεν ἄλλοτε ἐν ἐκτάσει) ὁμιλῶν, εἶπεν ὅτι ἀπέμειναν ἄχρηστα, διότι οἱ ἐπινοηταί των δὲν εἶχον μουσικήν, τὴν ὁποίαν νὰ ἐφαρμόσωσι ἐπὶ τῶν διαιρέσεών των.*

—*Ἀλλ' ὁπωσδήποτε καὶ μόνη ἡ προσπάθεια Εὐρωπαίων μουσικῶν νὰ κατασκευάζωσιν ὄργανα μετὰ μικροτέρων τοῦ ἡμιτονίου διαστημάτων, εἶναι τρανὴ πλέον ὁμολογία τῆς ἀμηχανίας, εἰς ἣν περιέστησαν μὲ μόνην τὴν χονδροειδῆ διαίρεσιν τοῦ κλειδοκυμβάλου.*

ΑΡΧΑΙΡΕΣΙΑΙ

Ὁ Σύνδεσμος ἰροψαλτῶν Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς «Ῥωμανὸς ὁ Μελῳδὸς» κατὰ τὰς ἀρτίως γενομένας ἀρχαιρεσίας ἐξέλεξε Πρόεδρον αὐτοῦ τὸν ἡμέτερον διευθυντὴν καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου κ. Ἐμμ. Πεζόπουλον, ἀντιπροέδρους τοὺς κ. κ. Ἰω. Κομάσσον καὶ Ἀθ. Παπαθεολόγου, ταμίαν τὸν κ. Σ. Τεντόπουλον, γενικὸν γραμματέα τὸν κ. Δ. Κατσούλην καὶ εἰδικὸν τὸν κ. Δ. Ἀθανασίου, ἔφορον τῆς βιβλιοθήκης τὸν κ. Γ. Παναγόπουλον, συμβούλους δὲ τοὺς κ. κ. Γ. Ἀσημακόπουλον, Κ. Μακρίδην, Ἀ. Βασιλόπουλον, Ἀθ. Κανδρῆν καὶ Ἀρ. Παπαευθυμίου.

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Κ. Α. Ψάχου. Δημώδη ᾄσματα Γορτυνίας εἰς Βυζαντινὴν καὶ Εὐρωπαϊκὴν παρασημαντικὴν ἐκδιδόμενα δαπάνῃ τοῦ ἐν Πειραιεῖ Γορτυνιακοῦ Συνδέσμου (Συλλογὴ πρώτη). Ἐν Ἀθήναις 1923.

Μετὰ μεγάλης τυπογραφικῆς φιλοκαλίας καὶ ἐπὶ πολυτελοῦς χάρτου επιμελείᾳ τοῦ κ. Κοσμᾶ Σακελλίωνος ἐξεδόθη τόμος περιέχων 67 δημώδη ᾄσματα τῆς Γορτυνίας ἐκ τῆς συλλογῆς τοῦ κ. Κ. Α. Ψάχου ἐν 202 σελίσι.

Τοῦ κειμένου προτάσσεται πρόλογος τῶν ἐκδοτῶν μετ' ἀφιερώσεως εἰς τὴν σεπτὴν μνήμην τοῦ στρατάρχου Θεοδώρου Κολοκοτρώνη καὶ τῶν συναγωνιστῶν αὐτῷ Γορτυνίων καὶ μετ' εἰκόνος τοῦ στρατάρχου (σελ. I-VIII) καὶ πρόλογος τοῦ συγγραφέως (σελ. α'—λβ'), ἐν ᾧ διὰ βραχέων ἀλλ' ἐναργέστατα διαλαμβάνει οὗτος περὶ τῶν δημωδῶν ἐν γένει ᾀσμάτων ἀπὸ τῶν ἀρχαίων καὶ τῶν Βυζαντιακῶν χρόνων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς. Ἕκαστον ᾆσμα παρατίθεται ἐν τῇ Βυζαντιακῇ καὶ τῇ Εὐρωπαϊκῇ παρασημαντικῇ μετὰ σημειώσεων ἀναφερομένων εἰς τὸν ῥυθμὸν τοῦ ᾄσματος, εἰς τὸν μελῳδικὸν τρόπον αὐτοῦ τὸν ἀντιστοιχοῦντα πρὸς ἦχον τῆς Βυζαντ. μουσικῆς, εἰς τὸν τρόπον τῆς γραφῆς αὐτοῦ διὰ τῆς Εὐρωπαϊκῆς παρασημαντικῆς κτλ.

Τὸ διαφέρον, ὅπερ ἤδη ἔχουσι καὶ οἱ ξένοι μουσικολόγοι περὶ τῶν δημωδῶν Ἑλληνικῶν ᾀσμάτων, θὰ καταστήσῃ ὄντως πολύτιμον τὴν ἔκδοσιν ταύτην τῶν Γορτυνιακῶν ᾀσμάτων καὶ θὰ συμβάλῃται εἰς τὴν συντονωτέραν μελέτην καὶ τὴν ἀναγνώρισιν τῆς σπουδαιότητος τῆς Ἑλληνικῆς μουσικῆς τῆς τε δημώδους καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς. Ὅταν δὲ μετά τινας μῆνας θὰ εἶνε ἕτοιμον καὶ τὸ ἐν Γερμανίᾳ κατασκευαζόμενον μέγα ὄργανον τῆς Ἑλληνικῆς μουσικῆς, τότε θὰ κατανοήσῃ ἅπας ὁ μουσικὸς κόσμος τὸ μελῳδικὸν κάλλος, τὴν λεπτότητα τῶν διαστημάτων, τὴν μεγίστην ποικιλίαν τῶν ῥυθμῶν καὶ τοὺς ἰδιαιτέρους ἁρμονικοὺς νόμους τῆς Ἑλληνικῆς μουσικῆς, οὐδεμία δ' ἀμφιβολία ὑπάρχει, ὅτι νέαι ὁδοὶ θ' ἀνοιχθῶσιν εἰς τὴν καθόλου μουσικὴν τέχνην.

Τὸ βιβλίον τιμᾶται 50 δραχμῶν καὶ πωλεῖλεῖται ἐν τοῖς γραφείοις τοῦ Γορτυνιακοῦ Συνδέσμου καὶ παρὰ τῷ βιβλιοπώλῃ Γ. Βασιλείου (ὁδ. Σταδίου, ἀρ. 42)

Δημητρίου Σ. Μπαλάνου. Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης. Ἐν Ἀθήναις 1922.

Τὸν κ. Δημήτριον Σ. Μπαλᾶνον γινώσκει ὁ ἐπιστημονικὸς κόσμος ὡς συγγραφέα δοκιμωτάτων θεολογικῶν διατριβῶν, ὡς ἔξοχον ἐκκλησιαστικὸν ῥήτορα καὶ ὡς ἄνθρωπον εἰδότα τὸ «ὡς χαρίεν ἔσθ' ἄνθρωπος, ὅταν ἄνθρωπος ᾖ». Ἐπιστήμων ἐκ τῶν κρατίστων ἐμφανίζει ἡμῖν ἐν τῷ μνημονευθέντι ἔργῳ ἐναργέστατα ἕνα τῶν διαπρεπῶν τῆς Ἐκκλησίας πατέρων, Ἰσίδωρον τὸν Πηλουσιώτην. Ἡ πνευματικὴ ἀγαλλίασις, ἧς ἀπέλαυσεν ἀναγινώσκων τὰς ἐπιστολὰς αὐτοῦ, ἤγαγε τὸν κ. Μπαλᾶνον εἰς τὴν συγγραφὴν καὶ τὴν ἔκδοσιν τῆς πραγματείας ταύτης, καὶ μάλιστα ἐπειδὴ ἐν μὲν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ οὐδεμία θεολογικὴ διατριβὴ ἦτο ἐκδεδομένη πρότερον περὶ τοῦ μεγάλου τούτου πατρὸς τῆς Ἐκκλησίας, αἱ δ' ἐν ξέναις γλώσσαις ἐκδεδομέναι πραγματεῖαι καὶ ὀλίγαι εἶνε καὶ ἐλλιπεῖς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ ἀπηρχαιωμέναι.

Ὁ κ. Μπαλᾶνος δὲν ἀρκεῖται μόνον εἰς τὴν λεπτομερῆ ἔκθεσιν τοῦ βίου καὶ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Ἰσιδώρου, ἀλλὰ καὶ συναρμολογεῖ εἰς ἓν ὅλον τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ τήν τε δογματικὴν καὶ τὴν ἠθικήν. Ἐν δὲ τῇ ἠθικῇ καὶ ἐν τῷ ἐλέγχῳ τῆς συγχρόνου αὐτῷ καταστάσεως τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ κλήρου εἶνε ὄντως ἀριστοτέχνης ὁ Ἰσίδωρος, ὡς λέγει ὁ κ. Μπαλᾶνος, καὶ οὐδενὸς ἥττων, εἰ καὶ διαφέρουσιν αἱ τότε γνῶμαι αὐτοῦ περὶ γάμου καὶ περὶ γυναικὸς καὶ περὶ ἀσκητισμοῦ τῶν γνωμῶν τῶν συγχρόνων ἡμῖν ἀνθρώπων. Ἀλλ' αὗται, ὡς παρατηρεῖ ὀρθῶς ὁ κ. συγγραφεύς, δέον νὰ κριθῶσι κατὰ τὴν ἀντίληψιν τῶν τότε χρόνων καὶ τὴν εἰδικὴν θέσιν τοῦ χριστιανισμοῦ ἐν τῇ τότε κοινωνίᾳ.

Ἡ διδασκαλία τοῦ Ἰσιδώρου ἐκτίθεται ὑπὸ τοῦ κ. Μ. ἐν γλώσσῃ σαφεστάτῃ, παρεμβαλλομένων πολλάκις αὐτῶν τούτων τῶν ῥήσεων τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πατρὸς ἄνευ οὐδεμιᾶς διαταραχῆς τῆς λεκτικῆς συναφείας. Αἱ δὲ παραπομπαὶ εἰς τὰ ἔργα αὐτοῦ καὶ ἄλλων πατέρων εὐκολύνουσι τὴν κατανόησιν τοῦ συγγραφέως καὶ παρέχουσιν ἀφορμὴν καὶ εἰς ἄλλας ἐπιστημονικὰς ζητήσεις.

Ἀνέγνων που, ὅτι ἡ ἔκδοσις ἔργων περὶ πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, οἷος εἶνε ὁ Ἰσίδωρος, ὧν αἱ δόξαι δὲν συμφωνοῦσι ταῖς δόξαις τῶν καθ' ἡμᾶς ἀνθρώπων, εἶνέ τι περιττὸν καὶ οὐχ οὕτω χρήσιμον, ὡς ἡ ἔκδοσις ἄλλων συγγραφέων. Δὲν εἶνε, νομίζω, ἀνάγκη νὰ ἐλέγξω τὴν ἀτοπίαν τῆς γνώμης ταύτης. Ἡ μελέτη πατρός τινος τῆς Ἐκκλησίας πολλὰ τὰ χρήσιμα δύναται νὰ πορίσῃ, ἄν τις ἀναγινώσκῃ αὐτὸν ἄνευ προκαταλήψεως καὶ κρίνῃ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, ἰδίᾳ δὲ τὸ ἠθικὸν κέρδος εἶνε ἀναμφισβήτητον.

Ἐν τῷ τέλει τοῦ προλόγου ὁ κ. συγγραφεὺς λέγει, ὅτι θὰ νομίσῃ ἑαυτὸν εὐτυχῆ, ἂν ἡ διατριβὴ αὕτη συντελέσῃ εἰς τὴν δέουσαν ἐκτίμησιν τοῦ ἔργου τοῦ ἀθανάτου πατρός. Ἐγὼ ὡς φιλόλογος μελετήσας ἄλλοτε τὸν Πηλουσιώτην Ἰσίδωρον, ὁμολογῶ ὅτι ἐθέλχθην ἐκ τῆς μελέτης τῆς πραγματείας τοῦ κ. Μπαλάνου καὶ κατενόησα, ὅσα τότε ἐν τῇ μελέτῃ μου παρεῖδον, ὡς μὴ ἀναφερόμενα εἰς τὸν κύκλον τῶν σπουδῶν μου, εὔχομαι δ' ἵνα ὁ κ. Μπαλᾶνος καταστήσῃ ἡμῖν γνωστοὺς καὶ ἄλλους πατέρας τῆς Ἐκκλησίας διὰ πραγματειῶν ὁμοίων πρὸς τὴν ἀξιολογωτάτην ταύτην περὶ Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου.

Ἰωάννου Λ. Γιαννούτσου δ. φ. καθηγητοῦ. Περὶ ἐλευθέρου καὶ μετροσχηματίστου ῥυθμοῦ ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ Βυζαντινῇ μουσικῇ. (Ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ πανηγυρικοῦ τόμου ἐπὶ τῇ ἑβδομηκονταπενταετηρίδι τῆς Ῥιζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς).

Μετὰ τὰς περὶ τοῦ ῥυθμοῦ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς πραγματείας τῶν κ. κ. Κ. Α. Ψάχου, Γ. Π. Παλαιολόγου καὶ Ε. Παπαδοπούλου καὶ ἄλλων διαλαμβάνει καὶ ὁ κ. Ἰω. Γιαννοῦτσος περὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος ἐν τῇ εἰρημένῃ διατριβῇ. Διακρίνει ὁ κ. συγγραφεὺς δύο εἴδη ῥυθμοῦ, τὸν *ἐλεύθερον* ἀπὸ τοῦ ποιητικοῦ μέτρου ῥυθμὸν καὶ τὸν *μετροσχηματίστον*, δηλονότι τὸν ῥυθμὸν ὕμνων τινῶν τὸν ἐσχηματισμένον οὐχὶ κατὰ τὸ τονικὸν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ποιήσεως σχῆμα ἀλλὰ κατὰ τὸ προσῳδικὸν σχῆμα τῶν μελῳδουμένων ποδῶν καὶ κώλων τῆς ποιήσεως. Ἐμφανίζεται δ' ὁ ῥυθμὸς οὗτος κατὰ τὸν κ. Γιαννοῦτσον συχνότερον ἐν τῷ συντόμῳ εἱρμολογικῷ μέλει ἐπί τινων ἐξαποστειλαρίων, καθισμάτων, κοντακίων, προσομοίων, μεγαλυναρίων, τοῦ ἀντιφώνου «Σῶσον ἡμᾶς Υἱὲ Θεοῦ» καὶ ἄλλων ἴσως, σποράδην δ' ἐν τῷ συντόμῳ στιχηραρικῷ καὶ ἐν τῷ ὀργῷ στιχηραρικῷ μέλει ἐπὶ τοῦ «Ἅγιος ὁ Θεὸς» τοῦ βήματος. Ἀναπτύσσει δ' ὁ κ. συγγραφεὺς τὰ περὶ τοῦ ῥυθμοῦ τούτου περιοριζόμενος μόνον ἐν τῷ ἀντιφώνῳ «Σῶσον ἡμᾶς», τῷ ἐξαποστειλαρίῳ «Τοῖς μαθηταῖς συνέλθωμεν» καὶ ἐν τῷ πρώτῳ «Ἅγιος ὁ Θεὸς» τοῦ Ἀποστόλου.

Δὲν θὰ εἰσέλθῳ ἐν τῷ παρόντι εἰς λεπτομερῆ ἀνάλυσιν τοῦ ἔργου τοῦ κ. Γιαννούτσου, διότι θὰ εἴπω τὴν γνώμην μου ἐν τῇ ἐμῇ πραγματείᾳ περὶ τοῦ ῥυθμοῦ τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, ἣν μετὰ μακρὰς μελέτας συνέγραψα. Ἐξαίρω τοῦτο μόνον ἐκ τῆς διατριβῆς αὐτοῦ, ὅτι οἱ Ἕλληνες μελοποιοὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς ἀγνοοῦσι τοὺς ἁρμονικοὺς καὶ ῥυθμικοὺς νόμους τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἐν τῷ ᾄσματι καὶ ἐν ταῖς πολυφωνικαῖς ἁρμονίαις, καὶ ὅτι πολλάκις ἀκούει τις ἐν ταῖς κανταδορικαῖς ψαλμῳδιαις τῶν Ἀθηναϊκῶν ναῶν τὸ «Ἀμὴν» μελῳδούμενον κατὰ τὸ «Ἄμεν» ἐν ταῖς Δυτικαῖς Ἐκκλησίαις. Εὔχομαι δ' ἵνα καὶ ἡ ἐργασία τοῦ κ. Γιαννούτσου συμβάλῃται εἰς τὴν κατανόησιν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων συνθετῶν τῆς ἰδιαιτέρας φύσεως τῆς Ἑλληνικῆς μουσικῆς καὶ ἀπαλλάξῃ αὐτοὺς τῆς ἀνοήτου τῶν ὀθνείων λατρείας. **Ε. Δ. ΠΕΖΟΠΟΥΛΟΣ**